

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»

«Μεταναστευτικές-Προσφυγικές Ροές στην Ελλάδα, 2013-2018:

Ανάλυση Διαβάθμισης Κινδύνων Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο ISO 31000: 2018»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Αικατερίνη Παράσχη

(AM:17012)

Επιβλέπων Καθηγητής: Ευστάθιος Τ. Φακιολάς

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2018

UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE

SCHOOL OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL RELATIONS

Master in

«Global Risks and Analytics »

«Migration - Refugee Flows in Greece 2013-2018

Managing Risks According to ISO 31000:2018»

Master's Dissertation

Aikaterini Paraschi

Supervisor: Efstathios T. Fakiolas

Corinth, September 2018

«Δεν ενδιαφέρει η καταγωγή των πολιτών ούτε η φυλή στην οποία γεννήθηκαν. Τους αντιμετωπίζω όλους με ένα κριτήριο: την αρετή. Για μένα, κάθε καλός ξένος είναι Έλληνας και κάθε κακός Έλληνας είναι χειρότερος από θάρβαρος».

Μέγας Αλέξανδρος, 356 – 323 π.χ.

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας Συντμήσεων	4
Σύνοψη.....	5
Abstract.....	6
1 Εισαγωγή.....	7
2 Διεθνές Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνων ISO 31000:2018.....	10
2.1 Βασικά Χαρακτηριστικά.....	10
2.2 Βασικές Έννοιες	11
2.3 Διεξαγωγή Διαδικασίας.....	12
3 Εφαρμογή Προτύπου και Διαβάθμιση Κινδύνων.....	15
3.1 Στάδιο 1: Προσδιορισμός Πλαισίου	15
3.1.1 Παράγοντες που δημιουργούν κινδύνους (SWOT Analysis).....	15
3.1.1.1 Εσωτερικό Περιβάλλον.....	16
3.1.1.2 Εξωτερικό Περιβάλλον	17
3.2 Στάδιο 2: Αναγνώριση Κινδύνων	21
3.2.1. Ρατσισμός – Ξενοφοβία.....	26
3.2.2 Άνοδος Ακροδεξιάς.....	26
3.2.3 Δημογραφικό.....	28
3.2.4 Θρησκευτικός - Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός.....	29
3.2.5 Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών – Εθνοφυλετικών Στοιχείων / Θρησκευτικές Διενέξεις – Δημιουργία Τεμένων	30
3.2.6 Οικονομία	31
3.2.7 Δημόσια Υγεία	33
3.2.8 Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking.....	33
3.2.9 Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του IS	34
3.2.10 Μη Διαχειρίσιμες Καταστάσεις- Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών και Κοινωνικών Δομών	36
3.3 Στάδιο 3: Ανάλυση Κινδύνων	39
3.4 Στάδιο 4: Εκτίμηση	41
3.4.1 Σταδιακή Υπονόμευση Εθνικής και Κοινωνικής Συνοχής.....	42
3.4.2 Κίνδυνος σε Εσωτερική Ασφάλεια.....	42
3.4.3 Ασύμμετρη Απειλή	44
3.5 Στάδιο 5: Χειρισμός	45
4 Αξιολόγηση Ευρυμάτων	47
4.1 Εθνικό Επίπεδο	47

4.1.1	Χάραξη Εθνικής Στρατηγικής	47
4.1.2	Παράμετροι Ένταξης.....	47
4.1.3	Ενίσχυση Συνεργασίας με ΜΚΟ	48
4.1.4	Ενίσχυση Συνεργασίας με Εκκλησία της Ελλάδος	49
4.1.5	Σταδιακή Απεμπλοκή Ενόπλων Δυνάμεων	50
4.1.6	Ενίσχυση Συνεργασίας με Δήμους - Κοινότητες	50
4.2	Ευρωπαϊκό Επίπεδο	51
4.2.1	Διαφύλαξη Ζωής- Αποστολές Διάσωσης	51
4.2.2	Εξάρθρωση Δικτύων Διακίνησης Μεταναστών – Προσφύγων	52
4.2.3	Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου	52
4.2.4	Κοινή Διαχείριση Συνόρων	53
4.2.5	Μετεγκατάσταση (Relocation) Προσφύγων και Μεταναστών	53
4.2.6	Επαναισδοχή Μεταναστών - Προσφύγων	53
5	Συμπεράσματα	55
6	Κατάλογος Πηγών	58

Πίνακας Συντμήσεων

A/A	Όνομα	Επεξήγηση
1	Ευρωπαϊκή Ένωση	ΕΕ
2.	Ισλαμικό Κράτος	ΙΚ
3.	Islamic State of Iraq and Syria	ISIS
4.	North Atlantic Treaty Organization	NATO
5.	<i>Frontières Extérieures</i> for “External Borders”	FRONTEX
6.	Foreign Terrorist Fighter	FFTs
7.	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης	ΚΥΤ
8.	Ένοπλες Δυνάμεις	ΕΔ
9.	Πολεμικό Ναυτικό	ΠΝ
10	Λιμενικό Σώμα	ΛΣ
11.	Ελληνική Αστυνομία	ΕΛ.ΑΣ
12.	Τοπικό Συντονιστικό Κέντρο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης	ΤΟΣΚΕΔΠ
13.	Κεντρικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης	ΚΕΣΟΔΠ
14.	Ελληνική Στατιστική Αρχή	ΕΛΣΤΑΤ
15.	Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων	ΚΕΕΛΠΝΟ
16.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση	ΜΚΟ
17.	Υπατη Αρμοστεία	ΥΑ

Σύνοψη

Η Ελλάδα είναι το πλέον εκτεθειμένο κράτος της ΕΕ στις διεθνείς μεταναστευτικές-προσφυγικές ροές λόγω, κυρίως, της ιδιαίτερης γεωγραφικής θέσης της στο γεωπολιτικό υποσύστημα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της αδυναμίας της ΕΕ να συστήσει ένα επαρκές και αποτελεσματικό πλαίσιο διαχείρισης των μεταναστευτικών - μεταναστευτικών ροών. Το κεντρικό ερώτημα της εργασίας είναι κατά πόσο η αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών συνεπάγεται κινδύνους για την ελληνική κοινωνία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη των κινδύνων σε εθνικό επίπεδο από την αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών από υπηκόους τρίτων χωρών προς την ΕΕ κατά την περίοδο 2013 -2018. Οι κίνδυνοι αυτοί επηρεάζουν την διατήρηση της εθνικής και κοινωνικής συνοχής της χώρας καθώς και την εσωτερική ασφάλεια των Ελλήνων πολιτών.

Για την ανάδειξη και διαβάθμιση των κινδύνων αξιοποιήθηκε το Διεθνές Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνου ISO 31000:2018. Πρόκειται για μέθοδο που εστιάζει στην αναγνώριση, ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων, υπό το πρίσμα της σπουδαιότητας, της πιθανότητας εκδήλωσης, της ενδεχόμενης επίδρασης σε περίπτωση εκδήλωσης, στην ελληνική κοινωνία, καθώς και στους τρόπους διαχείρισης των κινδύνων αυτών.

Βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι το δημογραφικό και η εισαγωγή εθνοπολιτισμικών - εθνοφυλετικών στοιχείων υπονομεύουν σταδιακά την εθνική και κοινωνική συνοχή της χώρας. Επίσης, ο θρησκευτικός και εθνικιστικός φονταμενταλισμός, οι μη διαχειρίσιμες καταστάσεις καθώς και η αδυναμία προσαρμογής των πολιτικών και κοινωνικών δομών στα νέα δεδομένα επηρεάζουν την εσωτερική ασφάλεια. Τέλος, δεν πρέπει να αγνοηθούν οι κίνδυνοι που αφορούν στη τρομοκρατία και στη δράση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, κίνδυνοι που ανήκουν στις ευρύτερη οικογένεια των ασύμμετρων απειλών.

Abstract

Greece is the most exposed European country in the international migration and refugee flows, mainly due to its particular geographic location in the geopolitical subsystem of the Southeastern Mediterranean and the inability of the EU to establish an adequate and effective project for managing migration – refugee flows. The central question of the thesis is whether the increase of migration -refugee flows provoke risks to Greek society.

The goal of this thesis is to identify the national risks caused by the increase of migration - refugee flows from third countries to the EU during the period 2013-2018. These risks affect the country's national and social cohesion as well as the internal security.

The International Standardization Risk Management, ISO 31000: 2018 was used to identify and escalate the risks. This is a method that focuses on identifying, analyzing and assessing risks, in light of the importance, the likelihood of appearance, as well as the ways to manage these risks.

The main conclusions of the thesis are that the demographic and the invasion of ethno-cultural-ethnic elements in Greek society are gradually undermining the national and social cohesion. Also, religious and nationalist fundamentalism as well as the non adaptable of the political and social structures to the new reality influence the internal security of Greece. Finally, we can not underestimate the impact to the asymmetric threats especially those concerning the terrorism - modus operandi of ISIS and the international organized crime - trafficking.

1 Εισαγωγή

Το φαινόμενο των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών δεν είναι νέο. Υφίσταται τουλάχιστον μια 15ετία, αλλά έγινε ιδιαίτερα έντονο μετά το 2013 δημιουργώντας συνθήκες κρίσης κυρίως για τις χώρες διέλευσης και υποδοχής. Η διαφοροποίηση έγκειται τόσο στην ένταση του φαινομένου όσο και στην αλλαγή του ποσοστού μεταξύ οικονομικών μεταναστών και προσφύγων με τους τελευταίους να αυξάνουν σε ποσοστό τα τελευταία χρόνια. Για την Ελλάδα ωστόσο η κρισιμότητα του φαινομένου έγκειται στην αλληλοεπίδραση δύο κρίσεων: της οικονομικής και εσχάτως της προσφυγικής. Κεντρικό ερώτημα της εργασίας αποτελεί κατά πόσο η αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών που βιώνουμε την τελευταία πενταετία εγκυμονεί κινδύνους για την Ελλάδα.

Η Υπάτη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, χρησιμοποιεί τον όρο «μικτές ροές» για να χαρακτηρίσει την εισροή χιλιάδων εκπατρισμένων στην ΕΕ. Συχνά, πρόσφυγες και μετανάστες χρησιμοποιούν τα ίδια δίκτυα διακίνησης και επιβιβάζονται στο ίδιο πλοiάριο αναζητώντας τρόπους διαφυγής. Αν και δείχνει εμφανής η διάκριση μεταξύ πρόσφυγα και μετανάστη, εντούτοις δεν είναι πάντα ευδιάκριτη.

Μετανάστης, σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, είναι ένα άτομο το οποίο διαμένει για τουλάχιστον έξι μήνες μακριά από το συνήθη τόπο κατοικίας του. Την απόφαση την έλαβε μόνος του, ελεύθερα, χωρίς την παρέμβαση ενός εξωτερικού, αναγκαστικού παράγοντα (Τρουμπέτα, 2012).

Αντίθετα, πρόσφυγας σύμφωνα με το άρθρο 1 της συνθήκης της Γενεύης του 1951, είναι ένα πρόσωπο, το οποίο έχοντας βάσιμο φόβο ότι θα κατηγορηθεί για λόγους καταγωγής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε συγκεκριμένη πολιτική ομάδα ή πολιτική γνώμη, βρίσκεται εκτός της χώρας εθνικότητάς του και δεν μπορεί ή, λόγω φόβου, δεν είναι πρόθυμος να εμπιστευτεί την προστασία του στην χώρα αυτή (Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, 1998).

Σε επίπεδο Κοινοτικού Δικαίου, σύμφωνα με την οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003, κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση ασύλου, επί της οποίας δε έχει ληφθεί οριστική απόφαση θεωρείται ως «αιτών άσυλο». Το άσυλο αποτελεί μια μορφή προστασίας που χορηγεί ένα κράτος στην επικράτεια του, η οποία βασίζεται πρώτον στην αρχή της «μη επαναπροώθησης»,

σύμφωνα με την οποία ο αιτών άσυλο δεν θα εκδιωχθεί ούτε θα απελαθεί και δεύτερον στα διεθνώς ή εθνικώς αναγνωρισμένα δικαιώματά του.

Η Ελλάδα, στην άκρη της Ευρώπης, υπό την πίεση του «ΔΟΥΒΛΙΝΟ III», μια μικρή καθημαγμένη χώρα με τεράστια δημοσιονομικά προβλήματα βρέθηκε αίφνης σε θέση οικοδεσπότη των απρόσκλητων μεταναστών - προσφύγων. Όπως διαφαίνεται από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, οι προσφυγικές-μεταναστευτικές ροές θα συνεχίσουν να αυξάνονται, όσο οι συνθήκες στις χώρες καταγωγής τους παραμένουν αμετάβλητες. Επομένως πρόκειται για μια κατάσταση την οποία η χώρα μας, ως πρώτη ευρωπαϊκή χώρα εισόδου και ως μέλος της ΕΕ καλείται να διαχειριστεί, με σεβασμό στις διεθνείς συνθήκες και στην προσπάθεια διαφύλαξης της ανθρώπινης ζωής, ως το ύψιστο αγαθό, συνεκτιμώντας ταυτόχρονα τις επιπτώσεις και τους εθνικούς κινδύνους που μπορεί να ανακύψουν.

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται η ανάλυση των κινδύνων σε εθνικό επίπεδο από την αύξηση μεταναστευτικών- προσφυγικών ροών από υπηκόους τρίτων χωρών προς την ΕΕ της περιόδου 2013-2018. Με δεδομένο ότι, οι μεταναστευτικές- προσφυγικές ροές προς την ΕΕ, έχουν αυξητική τάση κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια Ανάλυση Διαχείρισης Κινδύνου στα Πρότυπα του ISO 31000:2018, προκειμένου οι κίνδυνοι που καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα, αφενός μεν να αναγνωριστούν, αφετέρου δε να αξιολογηθούν ως προς τη σημαντικότητα, την πιθανότητα εκδήλωσης καθώς και τον αντίκτυπο τους σε περίπτωση εμφάνισης ως παράγοντες που επιδρούν στην εσωτερική ασφάλεια των Ελλήνων πολιτών καθώς και στην σταδιακή υπονόμηση της κοινωνικής και εθνικής συνοχής της χώρας.

Η εργασία στηρίζεται στην ανάλυση περιεχομένων πρωτογενούς υλικού, κυρίως ανοικτών συνεντεύξεων υπηρεσιακών παραγόντων των υπουργείων Προστασίας του Πολίτη, Εθνικής Άμυνας και Μεταναστευτικής Πολιτικής, της Εκκλησίας της Ελλάδος καθώς και δευτερογενούς υλικού εγχώριας - διεθνούς βιβλιογραφίας και επιστημονικών άρθρων. Τα στατιστικά στοιχεία προέρχονται, κατόπιν αιτήσεως από το Υπουργείο Μετανάστευσης και ειδικότερα την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης καθώς και δημοσιευμένα στοιχεία από ανοικτές πηγές (ΕΛ.ΑΣ, Λιμενικό Σώμα, ΚΑΠΑ Research, ΕΛΣΤΑΤ, ΚΕΕΛΠΝΟ).

Οι βασικότερες διαπιστώσεις της έρευνας είναι ότι το δημογραφικό και η εισαγωγή εθνοπολιτισμικών - εθνοφυλετικών στοιχείων αποτελούν σοβαρούς κινδύνους για την εθνική και κοινωνική συνοχή της Ελλάδας. Επίσης, ο θρησκευτικός και εθνικιστικός

Φονταμενταλισμός, οι μη διαχειρίσιμες καταστάσεις καθώς και η αδυναμία προσαρμογής των πολιτικών και κοινωνικών δομών στην γρήγορη εξέλιξη του φαινομένου επηρεάζουν σοβαρά την εσωτερική ασφάλεια. Τέλος, δεν θα πρέπει να αγνοηθούν οι κίνδυνοι που αφορούν στις ασύμμετρες απειλές και κυρίως το διεθνές οργανωμένο έγκλημα - Trafficking και η τρομοκρατία στα πλαίσια αλλαγής του Modus Operandi του ISIS.

Η εργασία διαρθρώνεται ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται μια μικρή εισαγωγή αναφορικά με το φαινόμενο της αύξησης των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών περιόδου 2013-2018 καθώς και εννοιολογικές προσεγγίσεις των όρων μετανάστης - πρόσφυγας - αιτών άσυλο σύμφωνα με την διεθνή ορολογία. Στο τέλος της εισαγωγής αναφέρεται η μέθοδος συγγραφής, ο σκοπός και η σκοπιμότητα εκπόνησης της εργασίας αυτής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται το Διεθνές Προτύπου Διαχείρισης Κινδύνου, ISO 31000:2018, αναλύονται οι οχτώ αρχές του και οι βασικές έννοιες που χρησιμοποιούνται και τέλος περιγράφονται συνοπτικά τα πέντε στάδια-βήματα της διαδικασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται σε ένα πρώτο στάδιο να προσδιοριστεί το πλαίσιο και να περιγραφεί η αλληλεπίδραση των κινδύνων με τους στόχους της εργασίας. Στο επόμενο στάδιο, γίνεται προσπάθεια να αναγνωριστούν οι κίνδυνοι και να αναφερθούν η φύση, οι πηγές και να καταγραφούν τα συναφή χαρακτηριστικά τους. Ακολούθως, στο τρίτο στάδιο εκτελείται η ανάλυση των κινδύνων. Ειδικότερα, καθορίζονται τα χαρακτηριστικά των κινδύνων που θα μελετηθούν προκειμένου να προσδιοριστεί η σοβαρότητα και η έκθεσή τους. Εφόσον προσδιοριστεί και η σοβαρότητα των κινδύνων κατασκευάζονται οι αντίστοιχες Μήτρες Κινδύνων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης τροφοδοτούν το επόμενο στάδιο το οποίο είναι και η εκτίμηση των κινδύνων με σκοπό τον προσδιορισμό εκείνων που απαιτούν χειρισμό.

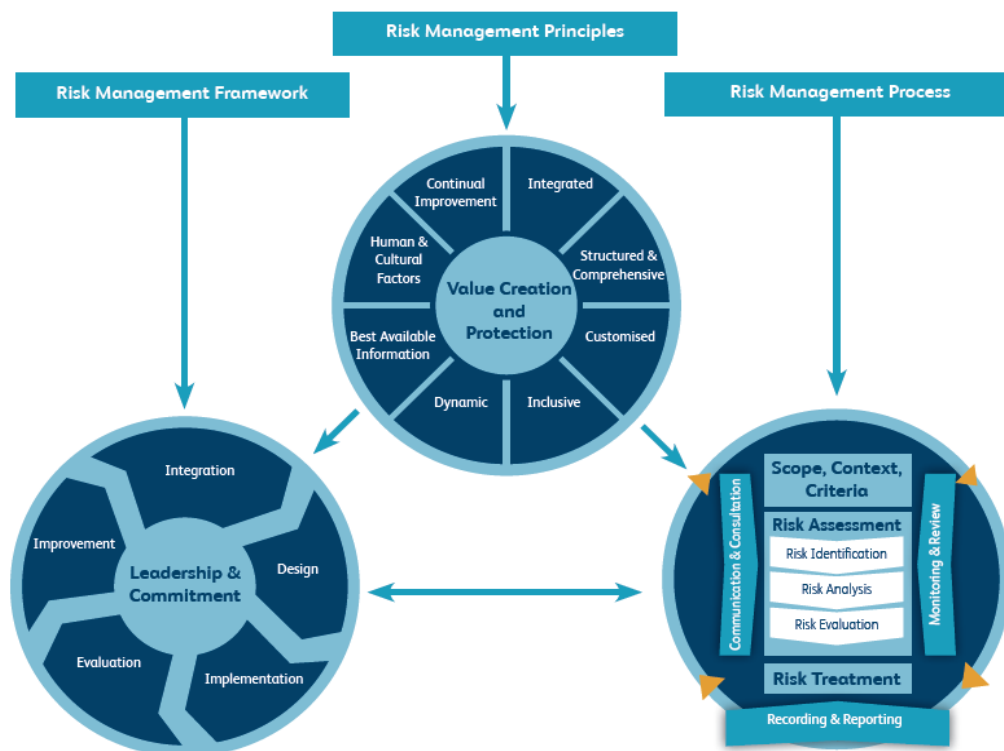
Στο τέταρτο κεφάλαιο, αξιολογώντας τα ευρήματα και έχοντας αποτυπώσει μια συνολική εικόνα επιχειρείται συνολική πρόταση Διαχείρισης Κινδύνων.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της εν λόγω εργασίας.

2 Διεθνές Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνων ISO 31000:2018

2.1 Βασικά Χαρακτηριστικά

Το ISO 31000:2018 είναι ένα Διεθνές Πρότυπο το οποίο παρέχει βασικές αρχές και οδηγίες για την διεξαγωγή Διαχείρισης Κινδύνων. Κατευθύνει τους ενδιαφερόμενους (οργανισμούς, ομάδες ή άτομα) να προσδιορίσουν στόχους και στοιχεία αξίας τα οποία πρέπει να προστατέψουν από την επίδραση της αβεβαιότητας των κινδύνων οι οποίοι πηγάζουν τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό περιβάλλον των ενδιαφερομένων (ISO,2018). Στόχος της διαχείρισης κινδύνων είναι η δημιουργία και η προστασία της αξίας. Οι αρχές του παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με τα χαρακτηριστικά της αποτελεσματικής και αποδοτικής διαχείρισης κινδύνου, με την επικοινωνία της αξίας και εξηγώντας την πρόθεσή του και τον σκοπό του. Υπάρχουν συνολικά οκτώ αρχές που παρουσιάζονται στο πρότυπο, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα (Institute of Risk Management, 2018).

Γράφημα 1 Βασικές Αρχές – Διαδικασίες – Πλαίσιο Λειτουργίας ISO 31000:2018

Αναλυτικότερα οι οχτώ αρχές περιγράφονται όπως παρακάτω :

- Το πλαίσιο και οι διαδικασίες πρέπει να προσαρμοσθούν και να αναλογιστούν.
- Η κατάλληλη και έγκαιρη συμμετοχή των ενδιαφερομένων είναι απαραίτητη.
- Απαιτείται δομημένη και ολοκληρωμένη προσέγγιση.
- Η διαχείριση κινδύνων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος όλων των οργανωτικών δραστηριοτήτων.
- Η διαχείριση κινδύνων προβλέπει, εντοπίζει, αναγνωρίζει και ανταποκρίνεται στις αλλαγές.
- Η διαχείριση των κινδύνων λαμβάνει ρητά υπόψη τυχόν περιορισμούς Διαθέσιμες πληροφορίες.
- Οι ανθρώπινοι και πολιτιστικοί παράγοντες επηρεάζουν όλες τις πτυχές της διαχείρισης κινδύνου.
- Η διαχείριση κινδύνων βελτιώνεται διαρκώς με τη μάθηση και την εμπειρία.

2.2 Βασικές Έννοιες

Οι βασικές έννοιες που εμπρικλείονται στο Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνου ISO 31000:2018 αναλύονται όπως παρακάτω: (Institute of Risk Management, 2018).

Κίνδυνος (risk/hazard): Είναι ένα μέτρο της πιθανότητας και των συνεπειών του να μην επιτευχθεί ένας ή περισσότεροι στόχοι του έργου (Institute of Risk Management, 2018).

Διαχείριση Κινδύνου (Risk Management): Περιλαμβάνει όλες εκείνες τις διεργασίες (διαδικασίες) που αφορούν στο σχεδιασμό, αναγνώριση, ανάλυση, αντιμετώπιση και συνεχή παρακολούθηση των κινδύνων και των πηγών τους (Institute of Risk Management, 2018).

Πλαίσιο Διαχείρισης Κινδύνων: Σύνολο συνεκτικών στοιχείων για την εφαρμογή της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου (Institute of Risk Management, 2018).

Στάση Έναντι των Κινδύνων: Ο τρόπος αξιολόγησης και βαθμιαία οι ενέργειες χειρισμού των κινδύνων (ISO, 2018).

Επίπτωση: Η έκβαση ενός γεγονότος (Institute of Risk Management, 2018).

Πιθανότητα Εκδήλωσης (likelihood # probability): Η δυνατότητα να προκύψει ένα ενδεχόμενο. Αφορά γενικά την πιθανότητα και όχι την «στατιστική πιθανότητα» (Institute of Risk Management, 2018).

Εκτίμηση Κινδύνου: Η διαδικασία σύγκρισης των ευρημάτων της ανάλυσης κινδύνου με τα κριτήρια κινδύνων για να προσδιοριστεί αν το μέγεθος είναι αποδεκτό ή ανεκτό (Institute of Risk Management, 2018).

Χειρισμός Κινδύνου: Διαδικασία μετατροπής του κινδύνου (Institute of Risk Managememnt,2018).

2.3 Διεξαγωγή Διαδικασίας

Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας περιλαμβάνει τον **προσδιορισμό του πλαισίου (establish context)**.Εν συνεχεία προσδιορίζονται ο εσωτερικός και εξωτερικός παράγοντας (SWOT Analysis) οποίοι αλληλεπιδρούν με τους κινδύνους και απειλούν τους στόχους του οργανισμού.Τέλος, καθορίζονται τα κριτήρια των κινδύνων.

Στη συνέχεια, πραγματοποιείται η **αναγνώριση των κινδύνων (risk identification)** όπου και αναφέρονται η φύση, οι πηγές των κινδύνων καθώς και η καταγραφή τους με τα συναφή χαρακτηριστικά τους.

Ακολούθως, εκτελείται η **ανάλυση των κινδύνων (risk analysis)**. Ειδικότερα, καθορίζονται τα χαρακτηριστικά των κινδύνων που θα μελετηθούν προκειμένου να προσδιοριστεί η σοβαρότητα και η έκθεσή τους. Ως χαρακτηριστικά των κινδύνων προσδιορίζονται ο Αντίκτυπος του Κινδύνου και η Πιθανότητα Εκδήλωσης του ενώ η Έκθεση του Κινδύνου προκύπτει από τον τύπο: $ΕΚΘΕΣΗ = ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ \times ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ$. Εφόσον προσδιοριστεί και η σοβαρότητα των κινδύνων κατασκευάζονται οι αντίστοιχες Μήτρες Κινδύνων. Η κλίμακα Πιθανότητας και Αντίκτυπου αξιολογούνται με κλίμακα από ένα έως πέντε και περιγράφονται στον Πίνακα 1 και Πίνακα 2, αντίστοιχα (ISO, 2018).

Πίνακας 1 Κλίμακα Πιθανότητας

Κλίμακα	Επεξήγηση	Περιγραφή
1	Ελάχιστη	Ελάχιστες ή μηδενικές γνωστές περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει εκδηλωθεί ο κίνδυνος
2	Χαμηλή	Σχετικά λίγες γνωστές περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει εκδηλωθεί ο κίνδυνος
3	Μέτρια	Αντίστοιχα γεγονότα στο παρελθόν με μέτρια συχνότητα εμφάνισης και επανάληψης
4	Υψηλή	Θεωρείται πιθανή η εκδήλωσή του
5	Μέγιστη	Αναμένεται να συμβεί στις περισσότερες περιπτώσεις, ενώ υπάρχει μεγάλο ενδεχόμενο υψηλής επαναληψιμότητας

Πίνακας 2 Κλίμακα Αντίκτυπου

Κλίμακα	Επεξήγηση	Περιγραφή
1	Ελάχιστος	Ελάχιστες ή μηδενικές επιπτώσεις
2	Χαμηλός	Μικρές σχετικά επιπτώσεις
3	Μέτριος	Διαχωρίσιμες επιπτώσεις
4	Υψηλός	Μεγάλες επιπτώσεις και σοβαρός κίνδυνος
5	Μέγιστος - Ακραίος	Καταστροφικές επιπτώσεις. Άμεση απειλή τόσο σε Εθνικό όσο και Ευρωπαϊκό ή Παγκόσμιο Επίπεδο

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης τροφοδοτούν το επόμενο στάδιο το οποίο είναι και η **εκτίμηση των κινδύνων (risk evaluation)** με σκοπό τον προσδιορισμό εκείνων που απαιτούν χειρισμό από τον οργανισμό.

Τέλος, στο στάδιο του **χειρισμού των κινδύνων (risk treatment)** και με την ολοκλήρωση της σύνταξης του Μητρώου Κινδύνου προσδιορίζονται οι τρόποι χειρισμού για κάθε έναν κίνδυνο ξεχωριστά.

Οι τρόποι χειρισμού περιγράφονται ως ακολούθως (ISO, 2018):

Αποφυγή (avoidance): Αφορά τους κινδύνους πολύ υψηλής σοβαρότητας και με μεγάλη έκθεση. Είναι οι κίνδυνοι με το μεγαλύτερο αντίκτυπο και την μεγαλύτερη πιθανότητα εκδήλωσης και απαιτείται η εγκατάλειψη του υφιστάμενου σχεδίου ή η δημιουργία ενός πλάνου εκ νέου, με σκοπό την εκμηδένιση του κινδύνου (ISO, 2018).

Μεταφορά (transfer): Αφορά τους κινδύνους που απαιτούνται να μεταφερθούν σε κάποιο τρίτο μέλος (πρόσωπο, οργανισμό κτλ) με σκοπό την ανάθεση της ευθύνης (ISO, 2018).

Μείωση/Μετριασμός (mitigation): Δημιουργία εναλλακτικών σχεδίων και τρόπων δράσεων για μείωση του βαθμού της πιθανότητας και του αντίκτυπου του εν λόγω κινδύνου (ISO, 2018).

Αποδοχή (acceptance): Η αποδοχή αφορά τους κινδύνους με μικρή πιθανότητα εκδήλωσης και αντίκτυπου. Οι εν λόγω κίνδυνοι χαρακτηρίζονται ως αποδεκτοί ωστόσο πρέπει να παρακολουθούνται και να ελέγχονται περιοδικά (ISO, 2018).

3 Εφαρμογή Προτύπου και Διαβάθμιση Κινδύνων

3.1 Στάδιο 1: Προσδιορισμός Πλαισίου

Το πλαίσιο εκπόνησης της εργασίας αναλύεται σε τρεις άξονες. Ειδικότερα :

Ο πρώτος άξονας αφορά στη συγκέντρωση στοιχείων προκειμένου να προσδιοριστεί ο ρυθμός μεταβολής (αύξηση ή μείωση) των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών καθώς και να αξιολογηθούν τα δημογραφικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των μεταναστών-προσφύγων.

Ο δεύτερος άξονας αφορά στη μελέτη των επιπτώσεων του φαινομένου στην ΕΕ μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία και τις συνεντεύξεις αλλά και τις τελευταίες αναλύσεις διεθνών οργανισμών όπως Eurorol, Frontex, κλπ προκειμένου να προσδιοριστούν οι βασικότεροι κίνδυνοι που μπορεί να προκύψουν, καθώς και η εξέλιξη-πιθανή αντιμετώπισή τους.

Ο τρίτος άξονας αφορά στη μελέτη όλων των παραπάνω στοιχείων, την αναγωγή τους στα Ελληνικά δεδομένα προκειμένου να εντοπιστούν οι βασικοί κίνδυνοι που υπάρχουν ήδη ή αναμένεται να ανακύψουν, προκειμένου αυτοί να μελετηθούν και να αναλυθούν σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Διαχείρισης Κινδύνου ISO 31000:2018.

Η Διαχείριση των Κινδύνων πραγματοποιήθηκε με γνώμονα το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διασφάλιση της αξίας της ανθρώπινης ζωής ως το ύψιστο αγαθό, το νομικό καθεστώς και τη πολιτική που διέπει τους μετανάστες - πρόσφυγες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Επίσης, συνεκτιμήθηκαν η δράση των διεθνών οργανισμών, οι απορρέουσες δεσμεύσεις των κρατών - μελών της ΕΕ καθώς και η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση της χώρας μας. Τέλος, δεν παραγνωρίστηκαν οι παραδοσιακά καλές σχέσεις που διατηρεί η Ελλάδα με τις αραβικές χώρες και ότι αποτελεί πυλώνα σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή.

3.1.1 Παράγοντες που δημιουργούν κινδύνους (SWOT Analysis)

Η προσέγγιση SWOT Analysis (Strengths-Weakness-Opportunities-Threats) είναι ένας προσωρινός προγραμματισμός τεχνικού κυρίως χαρακτήρα που αξιολογεί τις δυνατότητες, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές με την βοήθεια δεδομένων. Επί της ουσίας, πρόκειται για μια δυναμική μέθοδο και όχι στατική, γεγονός που απαιτεί την συνεχή παρακολούθηση και επαναξιολόγηση των δεδομένων. Για την Ελλάδα, το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον κατά την περίοδο 2013-2018 διαμορφώθηκε όπως παρακάτω:

3.1.1.1 Εσωτερικό Περιβάλλον

- **Φιλική Συμπεριφορά της Ελληνικής Κυβέρνησης**

Η επίδειξη φιλικής στάσης της ελληνικής κυβέρνησης το 2015 συνέτεινε στην αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα της ΚΑΠΑ Research (2016), σύμφωνα με την οποία το 16,1% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι παίρνει κανείς ευκολότερα το χαρτί για την κεντρική Ευρώπη. Άλλοι λόγοι που αναφέρθηκαν είναι ότι οι ελληνικές αρχές δεν είναι τόσο αυστηρές (11,4%) και ότι υπάρχει μια φιλική προς τους πρόσφυγες κυβέρνηση (7,1%). Επιπρόσθετα, όλοι ανεξαιρέτως οι θεσμοί/φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα κρίνονται θετικά: το Λ.Σ., η ΕΛ.ΑΣ., η κυβέρνηση, οι ΜΚΟ, το σύστημα υγείας και η τοπική αυτοδιοίκηση λαμβάνουν θετικές κρίσεις σε ποσοστά άνω του 60% (ΚΑΠΑ Research, 2016).

- **Απουσία Εθνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής**

Η ελληνική πολιτεία παρά την φιλική στάση που επέδειξε φάνηκε αδύναμη και επί της ουσίας απροετοίμαστη να διαχειριστεί τις πρωτόγνωρες μεταναστευτικές - προσφυγικές ροές. Το κενό αυτό σύντομα καλύφθηκε από διεθνείς οργανισμούς, εθνικές και διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), καθώς και ομάδες εθελοντών, που παρείχαν διάφορα είδη ανθρωπιστικής βοήθειας. Όλες οι επιχειρησιακές δράσεις στην Ελλάδα υποστηρίζονται οικονομικά από διάφορους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της ΕΕ (κυρίως από τη Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων (DG HOME) και την Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Πολιτικής Προστασίας και Ανθρωπιστικής Βοήθειας (DG ECHO) (Συνέντευξη 3). Επιπλέον, την δια περίοδο και λόγω της πρωτόγνωρης εισροής μεταναστών - προσφύγων κατέρρευσε και η Ευρωπαϊκή Βάση Δεδομένων για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων αιτούντων άσυλο και παράνομων μεταναστών (EURODAC) με αποτέλεσμα η ταυτοποίηση των μεταναστών - προσφύγων να πραγματοποιείται με την απαρχαιωμένη μέθοδο, αυτής της μελέτης.

- **Οικονομική Κρίση**

Για την ελληνική πραγματικότητα, το μεταναστευτικό - προσφυγικό ζήτημα ενέσκηψε ως μια νέα κρίση, συνεπικουρώντας την ήδη επεληθούσα έωλη παθογένεια από την αύξηση της φτώχειας, της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και συρρίκνωσης του κράτους πρόνοιας. Κρίση ιδωμένη από την περιδίνηση του δημόσιου χρέους, την απόφαση της

ακρωτηριασμένης ΕΕ να κλείσει τα σύνορα (πλέον Ένωση των 27) καθώς και από τον διαρκώς παρόντα φόβο της εξόδου της χώρας από τη ζώνη του ευρώ (Τσεβρένης, 2016).

- **Έντονες Αντιδράσεις Δήμων – Κοινοτήτων**

Τέλος, η προσπάθεια εκπόνησης ενός συνεκτικού εθνικού σχεδίου μεταναστευτικής - προσφυγικής πολιτικής προσκρούει ακόμα και σήμερα στην ακαμψία των δήμων και κοινοτήτων καθώς και στις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας κυρίως των νησιών της Δωδεκανήσου που είδαν την τουριστική τους εικόνα να αμαυρώνεται και τις περιουσίες τους να απαξιώνονται.

3.1.1.2 Εξωτερικό Περιβάλλον

- **Αίτια Μεταναστευτικής - Προσφυγικής Κρίσης**

Η θεαματική αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών μπορεί να ανιχνευθεί:

A. Στα γεγονότα του 2010, όπου σε έναν αριθμό Μεσογειακών χωρών (Τυνησία, Λιβύη, Αίγυπτο, Συρία) ξέσπασαν «Αυθόρμητες Διαμαρτυρίες», γεγονότα γνωστά και ως «Αραβική Άνοιξη».

B. Στις παρατεταμένες πολεμικές συγκρούσεις στις περιοχές της Μ. Ανατολής και Β. Αφρικής.

Γ. Στην ανάπτυξη του θρησκευτικού φονταμελισμού και τις επακόλουθες διώξεις καθώς και

Δ. Στην οικονομική κατάσταση των χωρών προέλευσης των μεταναστών – προσφύγων.

- **Η Ελλάδα ως Χώρα Transit**

Σύμφωνα με ανώτατους αξιωματούχους του ΓΕΕΘΑ, της ΕΛ.ΑΣ. και του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής η Ελλάδα αποτελεί προσωρινό σταθμό (χώρα διέλευσης) των μεταναστών-προσφύγων στο ταξίδι τους προς τις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης (Συνέντευξη 1,2,2,4). Σε αντίθεση με το διογκούμενο αίσθημα αντιευρωπαϊσμού που βιώνουν οι λαοί των κρατών-μελών της, οι πρόσφυγες βλέπουν την Ευρώπη σαν τόπο-πρότυπο ευημερίας (ΚΑΠΑ Research, 2016).

Στη μεγάλη αυτή είσοδο των μεταναστών - προσφύγων συνέβαλαν αφενός η ευαισθητοποίηση των Ευρωπαίων πολιτών αφετέρου οι δηλώσεις της Καγκελαρίου Μέρκελ που ήθελε την Γερμανία να δέχεται το 2015 περίπου 800.000 αιτούντες άσυλο (Ροντιέ, 2016).

- **Γεωγραφική θέση της Ελλάδας – Διάδρομοι Προσφυγικών Ροών**

Περίπου ένα εκατομμύριο πρόσφυγες-μετανάστες το έτος 2015 πραγματοποίησαν το ταξίδι δια της Μεσογείου προς την Ευρώπη. Η Ελλάδα υποδεχόταν 7.000 με 10.000 πρόσφυγες κατά μέσο όρο ημερησίως. Υπήρχαν δε περιπτώσεις που έφθαναν και τις 15.000 ημερησίως (Συνέντευξη 2,6). Η πλειονότητα των περισσότερων πέρασε από την Τουρκία μέσω του Αιγαίου Πελάγους (Συνέντευξη 2,3,6). Ο κύριος διάδρομος μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών ξεκινάει από την Τουρκία και αναπτύσσεται σε δύο άξονες. Ο πρώτος αναπτύσσεται στο τμήμα των νησιών του Αιγαίου η εγγύτητα των οποίων με τα Μικρασιατικά Παράλια διευκολύνει την πλεύση και την δυνατότητα σε μικρό χρόνο να ευρεθούν εντός ελληνικών χωρικών υδάτων (Συνέντευξη 3) και ο δεύτερος, στα χερσαία σύνορα της Ελλάδος με την Τουρκία στον Ν. Έβρο. Η κατασκευή του φράχτη που ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο 2012, συνολικού μήκους 10.365 χλμ. σε συνδυασμό με την ενίσχυση των εκεί κλιμακίων της Συνοριοφυλακής και του Frontex λειτούργησε κυρίως αποτρεπτικά με αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση των ροών από το Ν. Έβρο και τη ραγδαία αύξηση στα νησιά (Συνέντευξη 3).

Δεδομένου ότι η κύρια εισροή μεταναστών - προσφύγων πραγματοποιείται από την Τουρκία, η χώρας μας καθίσταται ευκολότερα προσβάσιμη ένεκα :

A. Της εκτεταμένης ελληνικής ακτογραμμής (περιμέτρου περίπου 18.400 χλμ και επιφανείας περίπου 1.150.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων) με τα εξωτερικά σύνορα των ελληνικών χωρικών υδάτων να ανέρχονται συνολικά σε 8.670 χλμ.

B. Του μεγάλου αριθμού νησιών και νησίδων (9.835) τα οποία δημιουργούν μια επιφάνεια εύκολα προσεγγίσιμη, κυρίως την νύχτα, από πολλές κατευθύνσεις.

Γ. Της πυκνότητας (ειδικά) το καλοκαίρι της θαλάσσιας κυκλοφορίας στον ελληνικό θαλάσσιο τομέα.

- **Αντιδράσεις ΕΕ**

Η ΕΕ ανάμεσα στο 2011-2014 περιορίστηκε στο να παρακολουθεί παθητικά την Τουρκία και το Λίβανο να υποδέχονται μέχρι κορεσμού εκπατρισμένους Σύριους πρόσφυγες και μετανάστες και η μεταναστευτική πολιτική της εξαντλήθηκε στο να κρατηθούν έξω από την Ευρώπη όσοι μπορούσαν να διεκδικήσουν νόμιμα προστασία. Αυτό το προστατευτικό κιγκλίδωμα παραβιάστηκε σύντομα και οι μετανάστες- πρόσφυγες άρχισαν να περνούν όλο και περισσότεροι μέσα από τη Μεσόγειο, στο μέτρο που ο πόλεμος στη Συρία οξυνόταν, ασκώντας άμεσα αφόρητη πίεση στις χώρες της νότιας Ευρώπης, κυρίως στην Ελλάδα και Ιταλία (Παπαδοπούλου, 2017).

Η χαοτική κατάσταση που επικράτησε λόγω των καθημερινών αφίξεων των «boat people» στις ακτές τους (Ροντιέ, 2016) οδήγησαν τα κράτη μέλη κατόπιν προτάσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συμφωνήσουν για πρώτη φορά, στη μετεγκατάσταση 160.000 αιτούντων άσυλο από Ελλάδα και Ιταλία σε άλλες χώρες της ΕΕ έως και τον Σεπτέμβριο του 2017. Ωστόσο, οι ρυθμοί μετεγκατάστασης ήταν χαμηλότεροι από ό,τι αναμενόταν και εφαρμόστηκαν με αργούς ρυθμούς (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018). Η κλαγγή των τρομοκρατών επιθέσεων στο Παρίσι, στις Βρυξέλλες και το Μόναχο στην ουσία ακύρωσαν τις προβλέψεις του προσωρινού προγράμματος μετεγκατάστασης και η παραδοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πως η αλληλεγγύη δεν μπορεί να επιβληθεί είχε ως αποτέλεσμα των εγκλωβισμό αρκετών χιλιάδων στην Ελλάδα για απροσδιόριστο διάστημα (Ροντιέ, 2016). Επιπρόσθετα, η Ελλάδα δέχθηκε τη μεγαλύτερη πίεση από την άφιξη αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη εξαιτίας του ευρωπαϊκού κανονισμού, «Δουβλίνο III», που θεωρεί υπεύθυνη για μια αίτηση ασύλου τη χώρα μέσω της οποίας εισχώρησε ο αιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όποια κι αν είναι η χώρα στην οποία την καταθέτει (Ροντιέ, 2016).

- **Αρνητική Στάση Τουρκίας**

Ύστερα από μια σειρά διαβουλεύσεων, στις 16 Μαρτίου 2016 υπογράφηκε κοινή δήλωση μεταξύ ΕΕ - Τουρκίας. Η δύσκολη θέση που βρέθηκε η ΕΕ φάνηκε να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της Τουρκίας η οποία αναδείχτηκε ως η κύρια χώρα – βατήρας Μουσουλμάνων - μεταναστών-προσφύγων. Ωστόσο ακόμα και σήμερα η Τουρκία συνεχίζει να υποθάλλει τα δουλμπορικά δίκτυα στην εκμετάλλευση των προσφύγων-μεταναστών και την παράνομη διακίνησή τους στον ελλαδικό χώρο, εκμεταλλεόμενη την ανάγκη τους για ασφαλέστερο μέλλον στο ευρωπαϊκό έδαφος. Οι Τούρκοι διακινητές με την δραστηριότητά τους στο Αιγαίο μόνο το 2015 αποκόμισαν 6,5 δισεκατομμύρια ευρώ ενώ η

Τουρκία από την ΕΕ 3,5 δισεκατομμύρια ευρώ και έχει να λαμβάνει μέχρι το τέλος του 2018 άλλα 3 δισεκατομμύρια ευρώ (Συνέντευξη 3). Για την επιτυχία αυτών των σκοπών, εφαρμόζει την από θέσεως ισχύος στρατηγική, ενώ εμφανίζεται θετική σε διάλογο και συνεργασία έναντι της διεθνούς κοινωνίας παρά το γεγονός ότι στην πράξη υπήρξε πάντα αρνητική σε κάθε είδους προσέγγιση.

Επιπρόσθετα, η κατάργηση με νόμο στην Τουρκία της VISA ως υποχρεωτικής διαπίστευσης (παραμένει μόνο το διαβατήριο), προκειμένου πολίτες χωρών που έχουν συνάψει συμφωνίες με αυτήν (κυρίως μουσουλμανικές χώρες) να μπορούν να εισέλθουν ελεύθερα στην Τουρκία, αποτελεί έναν επιπλέον σοβαρό παράγοντα, που δρα καταλυτικά στην αύξηση των μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών. Παράλληλα τα φθηνά ναύλα του εθνικού αερομεταφορέα της Τουρκίας «Turkish AirLines» αλλά και άλλων εταιρειών που έχουν συνάψει με αυτήν συμφωνίες πτήσεων κοινού κωδικού (code-share agreements) έχουν μετατρέψει την Κωνσταντινούπολη και την Άγκυρα σε διαμετακομιστικά κέντρα μεταναστών προς την Ελλάδα.

Κάνοντας μια αποτίμηση της κοινής δήλωσης διαπιστώνουμε την δύσκολη εφαρμογή της δεδομένου ότι προσκρούσει όχι μόνο στην αρνητική στάση της Τουρκίας αλλά και στις νομικές αγκυλώσεις δεδομένου ότι οι μαζικές επιστροφές παράνομων μεταναστών απαγορεύεται σύμφωνα με την κείμενη ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η μαζική επιστροφή θα ήταν εφικτή εφόσον και αν η Τουρκία αναγνωριζόταν κυρίως από την από Ελλάδα ως «ασφαλής Τρίτη χώρα».

Επί της ουσίας πρόκειται για μια επισφαλή και δυσεφάρμοστη «ρύθμιση» από την οποία η Τουρκία αμείφθηκε «γενναιόδωρα» έχοντας εκβιάσει ουσιαστικά την ΕΕ ενώ η Ελλάδα απροετοίμαστη ανέλαβε να επονομαστεί ευρωπαϊκά βάρη χωρίς να έχει κανένα βαθμό ελιγμού. Για την Ελλάδα το μόνο όφελος ήταν ότι ίσως να απέφευγε να βρεθεί πραγματικά σε μια αληθινά χασοτική κατάσταση δεδομένου ότι στις ακτές της Τουρκίας βρίσκεται σε αναμονή μεγάλος αριθμός προσφύγων - μεταναστών περιμένοντας να αναχωρήσουν για την Ελλάδα.

Σύμφωνα με την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της Ελλάδας προέκυψε η παρακάτω ανάλυση (SWOT Analysis) :

Πίνακας 3 Ανάλυση Δυνατοτήτων – Ευκαιριών – Αδυναμιών – Απειλών

ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ
<p>Η Ελλάδα είναι μέλος ΕΕ - NATO και άλλων Διεθνών Οργανισμών</p> <p>Η Ελλάδα Αποτελεί Ισχυρό Παράγοντα Ασφάλειας και Σταθερότητας στην Ευρύτερη Περιοχή</p> <p>Η Ελλάδα Διατηρεί Παραδοσιακά Καλές σχέσεις με Αραβόφωνες Χώρες</p> <p>Η Ελλάδα Αποτελεί Χώρα Transit και όχι Τελικό Προορισμό Μεταναστών - Προσφύγων</p>	<p>Ένταξη Νομίμων Μεταναστών στην Ελληνική Αγορά Εργασίας</p> <p>Αύξηση Ελληνικού Πληθυσμού από Ελληνοποιήσεις Μεταναστών- Προσφύγων</p> <p>Εισαγωγή νέων Πολιτισμικών Προϊόντων</p> <p>Ενίσχυση Ελληνικής Διπλωματίας - Διμερών Σχέσεων</p>
ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<p>Οικονομική Κρίση</p> <p>Αδυναμία Σχεδιασμού Εθνικής Μεταναστευτικής Πολιτικής</p> <p>Μακρόχρονη Διαδικασία Εξέτασης Αιτούντα Άσυλο</p> <p>Υπερκορεσμός στις Δομές Φιλοξενίας</p> <p>Κακή Συνεργασία Δήμων - Τοπικών Κοινοτήτων με Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής</p>	<p>Αρνητική Στάση της Τουρκίας</p> <p>Συνέχιση Πολεμικών Επιχειρήσεων και Αναταραχών στη Μ. Ανατολή και Β. Αφρική</p> <p>Προσωρινό Κλείσιμο Συνόρων κ-μ της ΕΕ</p> <p>Εφαρμογή «ΔΟΥΒΛΙΝΟ III»</p> <p>Αδυναμία Χάραξης Ευρωπαϊκής Μεταναστευτικής Πολιτικής</p>

3.2 Στάδιο 2: Αναγνώριση Κινδύνων

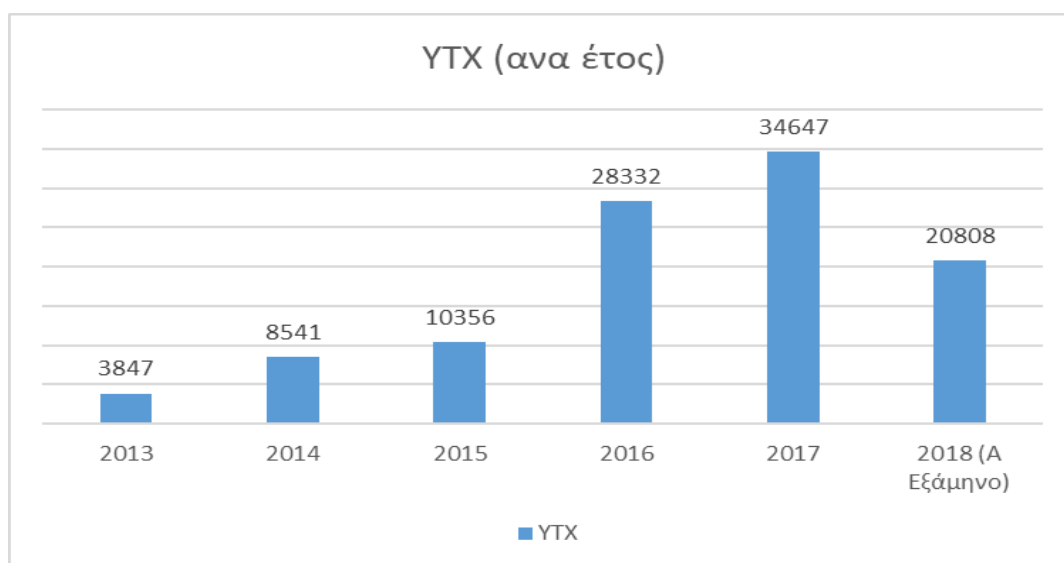
Σύμφωνα με την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης η πλειοψηφία των ανθρώπων που εγκατέλειψε με πλοίο την Τουρκία κατά τη διάρκεια του 2015 προερχόταν από εμπόλεμες χώρες. Έως τα μέσα Δεκεμβρίου, το 57% αυτών που έφτασαν στην Ελλάδα ήταν από τη Συρία, το 24% από το Αφγανιστάν, το 9% από το Ιράκ και το 10% από άλλες χώρες. Επίσης παρατηρείται αυξητική τάση διαφοροποίησης των χαρακτηριστικών των μετακινήσεων. Ειδικότερα, ενώ μέχρι τώρα το 91% από αυτούς που έφθασαν στην Ελλάδα από την Τουρκία προερχόταν από τις δέκα πρώτες χώρες «παραγωγής προσφύγων», παρατηρείται πλέον αύξηση της τάσης άνθρωποι άλλων εθνικοτήτων να προστίθενται στην υφιστάμενη ροή. Επίσης ένας μικρός αλλά

αυξανόμενος αριθμός ατόμων από τη Νότια και Δυτική Ασία καθώς και Βόρεια και Δυτική Αφρική μετακινούνται στην ίδια διαδρομή στην προσπάθειά τους να φθάσουν στην Ευρώπη.

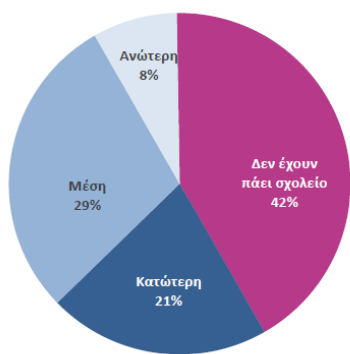
Επίσης, από τα τηρούμενα στοιχεία της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης διαφαίνεται ότι ο ρυθμός των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών προς την χώρα μας είναι αυξητικός. Χαρακτηριστικά επισημαίνουμε ότι ο αριθμός εισερχομένων για του Α' Εξάμηνο του 2018 είναι 20808 άτομα σε σχέση με το συνολικό για το 2017 που ήταν 34647 άτομα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αναμένεται σημαντική αύξηση μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους.

Η αριθμητική διάσταση των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών ανά έτος περιόδου 2013 -2018 παρουσιάζεται στο Γράφημα 2.

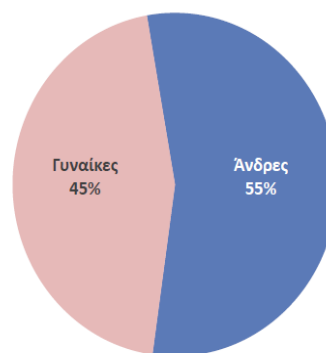

Γράφημα 2 Αριθμός Εισερχόμενων Προσφύγων - Μεταναστών ανά έτος, 2013-2018
(Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, 2018)

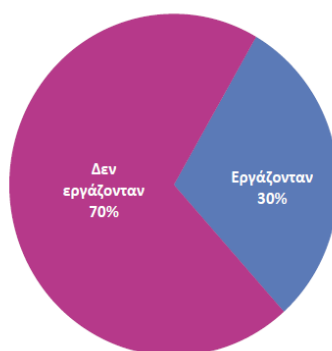
Οι άνθρωποι που αποφασίζουν να κάνουν το επικίνδυνο ταξίδι στη Μεσόγειο αναζητώντας μια καλύτερη τύχη στην ΕΕ συνήθως ταξιδεύουν με τις οικογένειές τους. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν εργάζονταν στην χώρα προέλευσή τους ενώ το 42% δεν είχε πάει σχολείο. Παρακάτω ακολουθούν γραφήματα, στα οποία παρουσιάζονται η κατανομή των μεταναστών – προσφύγων κατά φύλλο, επίπεδο εκπαίδευσης, ηλικία αλλά και οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα προέλευσής τους (Γραφήματα 3,4,5,6, αντίστοιχα).

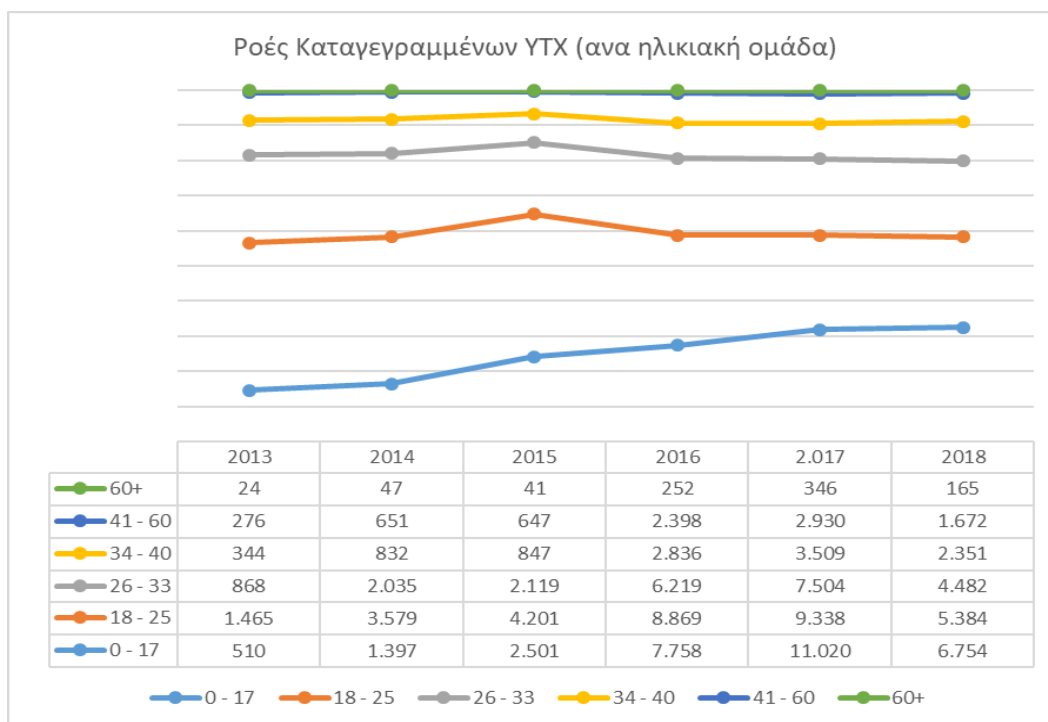
Γράφημα 3 Κατανομή μεταναστών- προσφύγων ανά μορφωτικό επίπεδο (ΕΛΣΤΑΤ,2018)

Γράφημα 4 Κατανομή μεταναστών - προσφύγων κατά φύλο (ΕΛΣΤΑΤ,2018)

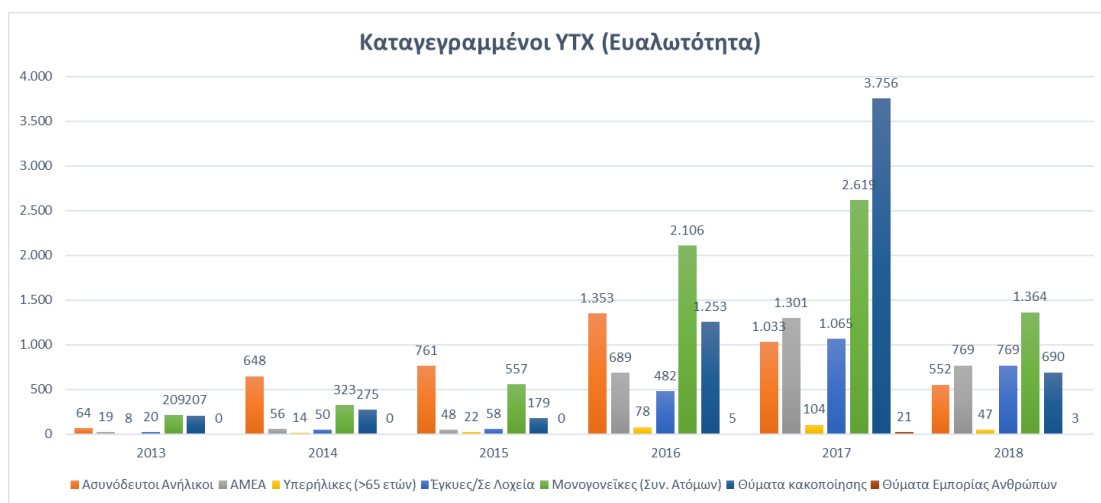

Γράφημα 5 Κατανομή προσφύγων - μεταναστών ανάλογα με την εργασία (ΕΛΣΤΑΤ,2018)

Γράφημα 6 Κατανομή Προσφύγων ανά Ηλικιακή Κατηγορία (ΕΛΣΤΑΤ, 2018)

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν τα στατιστικά στοιχεία που δείχνουν πως ανάμεσα στους μετανάστες - πρόσφυγες είναι ασυνόδευτα παιδιά, μονογονοϊκές οικογένειες, ΑΜΕΑ, γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης, άνθρωποι που έπεσαν θύματα κακοποίησης καθώς και θύματα Trafficking. Η εισαγωγή τέτοιων στοιχείων κάνουν τη διαχείριση του μεταναστευτικού ακόμα δυσκολότερη. Η ευαλωτότητα των μεταναστών - προσφύγων περιόδου 2013-2018, παρουσιάζεται στο Γράφημα 7.

Γράφημα 7 Κατανομή Προσφύγων ανά Ευαλωτότητα (ΥΤΧ, 2018)

Σημαντικό στοιχείο στην ανάλυσή μας αποτελεί και η υγειονομική κατάσταση των μεταναστών – προσφύγων. Παρακάτω παρουσιάζεται ο πίνακας με τα επιτηρούμενα σύνδρομα - καταστάσεις υγείας στο σύνολο των κέντρων φιλοξενίας κατά την περίοδο από 30/7/18 έως 05/08/18) (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2018).

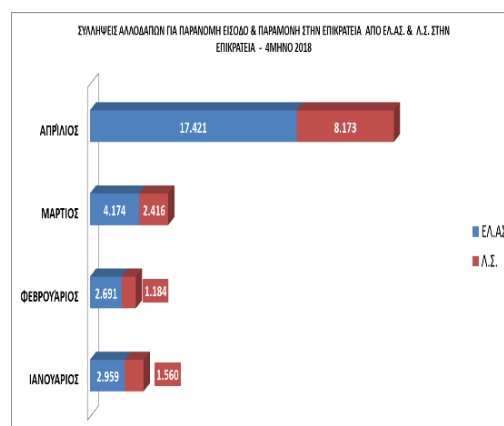
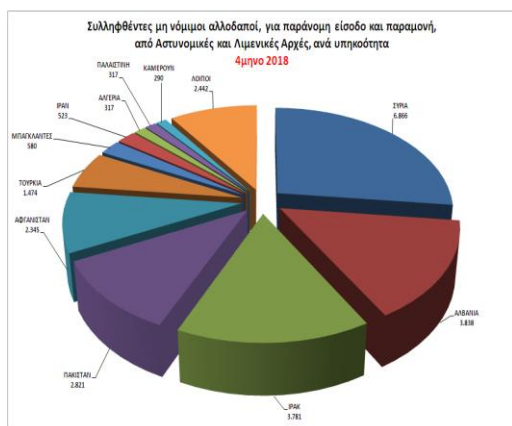
Πίνακας 3 Αριθμός επισκέψεων, αναλογική νοσηρότητα και στατιστικά σήματα ειδοποίησης/εγρήγορης ανά επιτηρούμενο σύνδρομο/κατάσταση υγείας, σύνολο κέντρων φιλοξενίας της χώρας που δήλωσαν, εβδομάδα 31/2018 (30/07 έως 05/08)

Σύνδρομο/κατάσταση υγείας	Αριθμός επισκέψεων	Παρατηρούμενη αναλογική νοσηρότητα (%)	Αναμενόμενη αναλογική νοσηρότητα (%)	Z-score
[1] Λοίμωξη αναπνευστικού με πυρετό	121	2,7	2,7	-0,007
[2] Γαστρεντερίτιδα χωρίς αίμα στα κόπρανα	66	1,5	1,6	-0,211
[3] Αιμορραγική διάρροια	1	0,0	0,1	-0,768
[4] Εξάνθημα με πυρετό	6	0,1	0,3	-1,007
[5] Υποψία ψώρας	38	0,9	0,8	0,048
[6] Υποψία πνευμονικής φυματίωσης	1	0,0	0,1	-0,863
[7] Ελονοσία (με θετικό ταχύ τεστ)	0	0,0	0,0	-0,250
[8] Υποψία διφθερίτιδας, αναπνευστικής ή δερματικής	0	0,0	0,0	-0,164
[9] Ίκτερος με οξεία έναρξη	0	0,0	0,0	-0,657
[10] Εκδηλώσεις παράλυσης με οξεία έναρξη	0	0,0	0,0	-0,216
[11] Μηνιγγίτιδα ή/και εγκεφαλίτιδα	0	0,0	0,0	-0,395
[12] Αιμορραγικές εκδηλώσεις με πυρετό	0	0,0	0,0	0,000
[13] Σήψη ή σοκ (σηπτικό, άγνωστης αιτιολογίας)	0	0,0	0,0	-0,205
[14] Θάνατος άγνωστης αιτιολογίας	0	0,0	0,0	-0,205

Τέλος, ιδιαίτερη βαρύτητα παρουσιάζουν τα ευρήματα στο Γράφημα 8 όπου καταγράφονται οι εθελούσιες επιστροφές και παραπομπές ενώ στα Γραφήματα 9 και 10 αντίστοιχα παρουσιάζονται οι συλλήψεις που πραγματοποιήθηκαν από την ΕΛ.ΑΣ. και το Λ.Σ. το Α' Τετράμηνο του 2018 λόγω παράνομης εισόδου και παραμονής στην χώρα.

Γράφημα 8 Εθελούσιες Επιστροφές και Παραπομπές ανά έτος (ΥΤ, 2018)

Γράφημα 9 Συλλήψεις ανά Εθνικότητα Κατά το Α' Τετράμηνο (ΕΛ.ΑΣ, 2018)

Γράφημα 10 Συλλήψεις για παράνομη είσοδο κατά το Α' Τετράμηνο 2018 (ΕΛ.ΑΣ, 2018)

Κατόπιν μελέτης των παραπάνω στατιστικών στοιχείων, της βιβλιογραφίας και συνεντεύξεων που παραχωρήθηκαν αναγνωρίστηκαν και αναλύθηκαν οι παρακάτω κίνδυνοι:

Πίνακας 4 Καταγραφή Κινδύνων

A/A	Κίνδυνος
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς
3	Δημογραφικό
4	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός / Θρησκευτικές Διενέξεις - Δημιουργία Τεμένους
5	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών - Εθνοφυλετικών Στοιχείων
6	Οικονομία
7	Δημόσια Υγεία
8	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking
9	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS
10	Μη Διαχειρίσιμες Καταστάσεις - Αδυναμία Προσαρμογών Πολιτικών και Κοινωνικών Δομών

3.2.1. Ρατσισμός – Ξενοφοβία

Η αύξηση των μεταναστευτικών- προσφυγικών ροών είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός κλίματος ξενοφοβίας με ταυτόχρονη εκδήλωση μεμονωμένων ρατσιστικών φαινομένων. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία αποτελούν συνήθως μόνιμη αιτία κοινωνικών αναταράξεων εξαιτίας των προστριβών, των διαπληκτισμών και των εγκληματικών ενεργειών που προκύπτουν ανάμεσα στους γηγενείς και τους μετανάστες-πρόσφυγες. Η καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνεται περισσότερο ανεκτή αν θεωρείται μια αναμενόμενη, «λογική» αντίδραση ορισμένων «αγανακτισμένων» ή «φοβισμένων» απέναντι στη μεταναστευτική - προσφυγική πίεση. Ουσιαστικά πρόκειται για δυσκολίες κατά τη διαδικασία επιπολιτισμού, με εμφάνιση καταστάσεων περιθωριοποίησης και διαχωρισμού (Κόντης & Τσαρδανίδης, 2005).

Η ανάπτυξη ξενοφοβικών αισθημάτων μπορεί ως ένα σημείο να θεωρείται δικαιολογημένη όχι μόνο λόγω της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας που βιώνει ο γηγενής πληθυσμός της χώρας αλλά κυρίως γιατί οι ίδιοι οι μετανάστες με την συμπεριφορά τους συνέτειναν στην ανάπτυξη του φαινομένου αυτού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι συνεχείς συμπλοκές μεταξύ Αιγυπτίων, Πακιστανών και Ιρακινών στις συνοικίες της Αθήνας καθώς και εκείνες στο Hot Spot της Μόριας. Ωστόσο, η ανάπτυξη αυτού του είδους της κοινωνικής συμπεριφοράς, εμπεριέχει τον κίνδυνο, να αναπτυχθεί μια δυναμική που θα υποσκάψει τους δημοκρατικούς θεσμούς και θα εκθρέψει φαινόμενα νεοφασισμού όπως συνέβη σε άλλες χώρες (ως παράδειγμα η αύξηση της κομματικής δύναμης του Λεπέν με σύνθημα «έξω οι ξένοι»). Χαρακτηριστική, είναι επίσης η μεταστροφή της κοινωνικής συμπεριφοράς των Ελλήνων, σύμφωνα με δημοσκοπήσεις που έγιναν κατά καιρούς, με έκδηλη την αύξηση της τάσης της ξενοφοβίας. Η ξενοφοβία εκφράζεται πιο έντονα από ηλικιωμένους, άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και μη οικονομικά ενεργά άτομα (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007). Όμως κάθε χώρα, ανάλογα με τις πολιτικές και πολιτιστικές καταβολές της έχει και ξεχωριστά όρια αντοχής η υπέρβαση της οποίας είναι μια δύσκολη διαδικασία (Μπασκάκης, 2017).

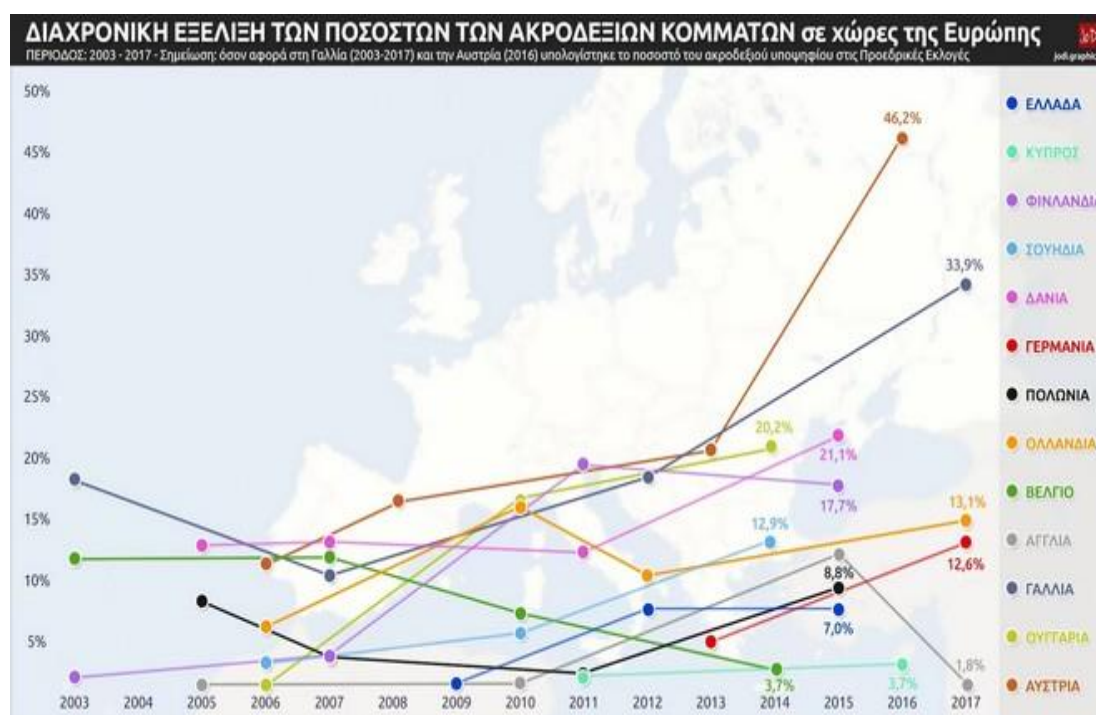
3.2.2 Άνοδος Ακροδεξιάς

Σύμφωνα με τον Hainsworth, η μετανάστευση είναι ένα από τα «θέματα κλειδιά» για την καλύτερη κατανόηση «της φύσης και του χαρακτήρα» των ακροδεξιών κομμάτων (Hainsworth, 2008). Το ζήτημα των μεταναστών - προσφύγων έχει συνδεθεί με την σύγχρονη άκρα δεξιά, πιθανόν «περισσότερο από κάθε άλλο ζήτημα»: ορισμένοι μελετητές

αντιμετωπίζουν τα ακροδεξιά κόμματα ως «μονοθεματικά» («single issue») κόμματα ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο. Οι M. Fenemma, R. Gibson, W. Van der Brug et al, υιοθέτησαν τον όρο «αντιμεταναστευτικά κόμματα» («anti-immigration parties») έναντι του όρου «ακροδεξιά» («extreme right»).

Στην Ελλάδα, η αύξηση των μεταναστευτικών – προσφυγικών ροών είχε ως αποτέλεσμα και την αύξηση των ποσοστών ακροδεξιών κομμάτων. Συγκεκριμένα η Χρυσή Αυγή έλαβε στις Βουλευτικές Εκλογές του 2015 ποσοστό 7% καταλαμβάνοντας 18 έδρες και την τρίτη θέση στον εκλογικό πίνακα. Πρόκειται για ποσοστό που προκάλεσε ανησυχία στα κόμματα εξουσίας δεδομένου των δημοκρατικών καταβολών και του πληθυσμού της χώρας.

Ενδεικτικό είναι το Γράφημα 11 που παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη των ακροδεξιών κομμάτων στην ΕΕ.

Γράφημα 11 Διαχρονική εξέλιξη ποσοστών ακροδεξιών κομμάτων στις εκλογικές διαδικασίες (2003- 2017).

Στην Ελλάδα τα ποσοστά της ακροδεξιάς ιστορικά δεν σχετίζονται με την αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κόμμα της δεκαετίας του 1990, Εθνικό Μέτωπο, που παρά την αθρόα εισροή μεταναστών κυρίως από την Αλβανία δεν πήρε τις απαιτούμενες έδρες για την είσοδο του στο ελληνικό κοινοβούλιο. Αντιθέτως πολύ γρήγορα απορροφήθηκε από την δεξιά παράταξη.

Σήμερα, η άνοδος της ακροδεξιάς ευνοήθηκε από μια πλημμυρίδα αγορεύσεων και πολιτικών που συνέδεσε τους μετανάστες- πρόσφυγες με την οικονομική κρίση. Χαρακτηριστικά είναι τα ποσοστά της Χρυσής Αυγής που συγκέντρωσε κυρίως στα Δωδεκάνησα που είδαν τις περιουσίες να λεηλατούνται και να υποβαθμίζονται από τις ατέλειωτες ορδές των μεταναστών - προσφύγων που κατέφθναν. Επίσης, πολλοί μετανάστες – πρόσφυγες οδηγήθηκαν μεθοδευμένα σε συγκεκριμένες περιοχές της Αθήνας όπως Αγ.Νικόλαος, Αγ. Παντελεήμονας, Αγ. Ελευθέριος με αποτέλεσμα να αλλοιωθεί το profile της πόλης και να δημιουργηθούν μικρά γκέτο. Το αποτέλεσμα ήταν πολλοί γηγενείς να μετοικήσουν σε άλλα προάστια των Αθηνών και να αναζητήσουν προστασία από μέλη της Χρυσής Αυγής που στην ουσία υποκατέστησαν βασικές υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ.

3.2.3 Δημογραφικό

Η χώρα μας όχι μόνο δεν αποτελεί εξαίρεση στο δημογραφικό ευρωπαϊκό πρόβλημα αλλά αντιθέτως, η ανησυχία για το μέλλον της λαμβάνει υπαρκτικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο δείκτης γεννητικότητας (Δ.Γ) κατά τον ιατρικό όρο, παρουσιάζει πτωτική πορεία. Το 1990 ήταν 1,70 παιδιά, το 2010 ήταν 1,4 ενώ μετά το 2010 βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα εκείνα του 1,3 ή ακόμα και του 1,2. Αν ληφθεί υπόψη ότι το σημαντικό τμήμα των γεννήσεων αφορά παιδιά μεταναστών, τότε ο πραγματικός Δ.Γ. των Ελλήνων είναι κατώτερος και από τα επίπεδα αυτά. Συνεπώς στην Ελλάδα έχουμε υπογεννητικότητα και μείωση του πληθυσμού της που γίνεται ακόμα μεγαλύτερη και από το αρνητικό ισοζύγιο γεννήσεων - θανάτων. Συγκεκριμένα το 2017 είχαμε 123.079 θανάτους και 88.132 γεννήσεις, είχαμε δηλαδή 34.947 περισσότερους θανάτους (ΕΛΣΤΑΤ, 2018).Ο ρυθμός των γεννήσεων κινείται σε επίπεδα μικρότερα από 9,45 γέννες ανά 1000 κατοίκους, ενώ των θανάτων είναι 10,51.Στα παραπάνω ποσοστά θα πρέπει να αθροίσουμε και την εκροή 500.000 Ελλήνων μεταναστών στο εξωτερικό λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει την χώρας μας (ΕΛΣΤΑΤ,2018).Η κατάσταση αυτή συνεπικουρούμενη από την αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών, κυρίως ατόμων που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία θα αποτελέσει εν δυνάμει αλλοίωση στη δομή και στη δημογραφική εμφάνιση της χώρας μας.

Αναλυτικότερα, έχει παρατηρηθεί ότι μετανάστες - πρόσφυγες παντρεύονται περισσότερο από τους γηγενείς και γεννούν περισσότερα παιδιά. Επειδή μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού-προσφυγικού πληθυσμού είναι μουσουλμάνοι με το φαινόμενο της πολυγαμίας να είναι συνηθισμένο στην κουλτούρα τους, αναμένεται στα επόμενα χρόνια η

ραγδαία αύξησή τους. Επιπρόσθετα ο μεταναστευτικός - προσφυγικός παράγοντας συνδέεται άμεσα με την εξέλιξη του σύγχρονου οικογενειακού θεσμού και ειδικότερα τη σύσταση μεικτών γάμων (Μπαγκάβος & Παπαδοπούλου, 2003). Η Ελλάδα εντός 20-30 ετών σύμφωνα με εκτιμήσεις, θα κατοικείται από συμπαγείς μάζες αλλοδαπών ως επί των πλείστων μουσουλμάνων.

3.2.4 Θρησκευτικός - Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός

Ο Ισλαμικός Φονταμενταλισμός στρέφεται εναντίον της εκκοσμίκευσης και της εισβολής της δυτικής παράδοσης και ηθικής καθώς και σε οτιδήποτε άλλο είναι ξένο προς την ισλαμική πραγματικότητα. Διακρίνεσαι για τον στενό του σύνδεσμο προς την ουσία και τον τρόπο άσκησης της πολιτικής εξουσίας. Ως όπλο του, χρησιμοποιεί τον ιερό πόλεμο της Τζιχάντ (ή γκεχάντ), για την υπεράσπιση της ισλαμικής παράδοσης αλλά και την επέκταση της ισλαμικής κυριαρχίας. Το γκεχάντ συνιστά τρίπτυχο: είναι μια προσπάθεια πρωτίστως βελτιώσεως του εαυτού του πιστού, έπειτα μια συλλογική προσπάθεια ολόκληρης της όμα (κοινότητα των πιστών) με σκοπό να προάγει το «καλό» και να εμποδίσει την εξάπλωση του «κακού» και τέλος ένοπλος αγώνας του πιστού, ατομικώς και της όμα γενικότερα, αναλόγως των περιστάσεων (Μάζης, 2012).

Αναλυτικότερα, οι μαχητές της τζιχάντ χαρακτηρίζονται ως μια ομάδα κυρίως νεαρών ανδρών οι οποίοι ριζοσπαστικοποιήθηκαν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, είτε με παρέμβαση στρατολόγων, είτε με δική τους πρωτοβουλία εμπνευσμένη από αφηγήσεις του «Ισλαμικού Κράτους». Τα προβλήματα ψυχικής υγείας, η κρίση ταυτότητας, η έλλειψη εκπαίδευσης, η ανεργία και το σύμπλεγμα κατωτερότητας μπορούν να τα κάνουν ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση και την πρόσληψη, προσφέροντας μια αίσθηση κοινωνικής συμμετοχής και συναισθηματικής εκπλήρωσης. Ταξιδεύουν στη Συρία ή στο Ιράκ, ή γίνονται «στρατιώτες του ISIS» στη χώρα κατοικίας τους. Δεν είναι απαραίτητως πολύ θρήσκοι. Η χρήση βίας φαίνεται να τους προσφέρει ένα «παράθυρο ευκαιρίας» για να ξεπεράσουν τα προσωπικά τους ζητήματα και μια επίθεση στη χώρα τους μπορεί να τους μετατρέψει από «Μηδενικά» σε «Ήρωες» (Europol, 2016).

Η ΕΕ θεωρεί το ΙΚ ως κύρια απειλή της ενώ τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον συνασπισμό κατά του ISIS θεωρούνται νόμιμοι στόχοι του. Η Ελλάδα αποτελεί μέρος της διεθνούς συμμαχίας ενάντια στο «Ισλαμικό Κράτος». Αρκετές είναι οι φορές που έχουν κυκλοφορήσει χάρτες που απεικονίζουν τα Βαλκάνια και την Ελλάδα, μεταξύ άλλων περιοχών της Ευρώπης ως «επαρχία» ενός μελλοντικού «ισλαμικού Χαλιφάτου». Το ΙΚ

προτιμά να επιτίθεται σε μαλακούς στόχους ως μέσο για τη δημιουργία μέγιστου φόβου στο ευρύ κοινό. Ενδεικτικά, το 2015, 150 άνθρωποι σκοτώθηκαν στην ΕΕ, από επιθέσεις της Τζιχάντ. Ο αριθμός των επιθέσεων αυξήθηκε από 4 το 2014 σε 17 το 2015 και ο αριθμός των συλλήψεων για δραστηριότητες της Τζιχάντ αυξήθηκε από 395 το 2014 σε 667 το 2015. Σήμερα, το ΙΚ δραστηριοποιείται σε 18 χώρες, όπως Αλγερία, Λιβύη, Υεμένη, Σαουδική Αραβία, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Νιγηρία και χώρες του Καυκάσου.

3.2.5 Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών – Εθνοφυλετικών Στοιχείων / Θρησκευτικές Διενέξεις - Δημιουργία Τεμένους

Ο πολιτισμός διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στην αυτοδιάγνωση των κοινοτήτων προσφύγων - μεταναστών. Δεδομένου ότι οι πρόσφυγες – μετανάστες δεν έχουν ως χαρακτηριστικά ταυτότητας το έδαφος, τους πολιτικούς θεσμούς ή μια συγκεκριμένη οικονομική δομή, ο πολιτισμός γίνεται ο μοναδικός παράγοντας ταυτοποίησης τους. Σε αυτήν την περίπτωση, στρέφονται στο πολιτισμικό σύστημα αξιών τους, συμπεριλαμβανομένων της συλλογικής ή εθνικής συνείδησης, της δημιουργίας μιας τέλει εικόνας της πατρίδας τους, των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και της γλώσσας τους. Το πρώτο βήμα προς την επιτυχή ενσωμάτωση των προσφύγων – μεταναστών είναι η αποδοχή και η νομιμοποίησή τους. Σύμφωνα με την έρευνα του Ali Kettani περίπου το 40% των μουσουλμάνων που ζουν στην ΕΕ έχουν λάβει ιθαγένεια μιας ευρωπαϊκής χώρας. Αυτό καθιστά τους μουσουλμάνους και τα συμφέροντά τους έναν νέο παράγοντα στην ευρωπαϊκή πολιτική (Ali, 1996).

Η επιρροή των μουσουλμανικών οργανώσεων δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, συχνά δεν μπορούν να ασκήσουν νόμιμα επιρροή στην πολιτική διαδικασία. Το κύριο πρόβλημα της συμμετοχής των Μουσουλμάνων στην πολιτική είναι η εθνοτική και θρησκευτική τους ποικιλομορφία. Δεν υπάρχει ευρωπαϊκή χώρα όπου οι Μουσουλμάνοι ήταν σε θέση να δημιουργήσουν μια οργάνωση που θα εκπροσωπούσε ολόκληρη τη μουσουλμανική κοινότητα. Το 1974, η βελγική κυβέρνηση ψήφισε νόμο που εισήγαγε το Ισλάμ ως την πέμπτη επίσημη θρησκεία στη χώρα (μαζί με τους Καθολικούς, τους Προτεστάντες, τις Αγγλικανικές Εκκλησίες και τον Ινδουισμό). Ο νόμος προέβλεπε τη σύσταση μιας επιτροπής μουσουλμανικών κοινοτήτων στην κυβέρνηση που θα διαχειρίζεται ζητήματα που συνδέονται με τη μουσουλμανική κοινότητα στο Βέλγιο. Τα μέλη της επιτροπής και ο πρόεδρος της - ο επικεφαλής ιμάμης - θα ήταν στη δημόσια μισθοδοσία. Ωστόσο, οι τοπικοί μουσουλμάνοι δεν ήταν σε θέση να συγκροτήσουν μια τέτοια επιτροπή (Kasatkin & Avatkov, 2014).

Η Αθήνα είναι η μόνη ευρωπαϊκή πρωτεύουσα που δεν έχει τζαμί, ενώ οι πρώτες συζητήσεις είχαν αρχίσει στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Υπολογίζεται πως υπάρχουν γύρω στους 200 χώρους λατρείας στην Αττική, πάνω από 100 στην Αθήνα, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν διαθέτουν άδεια και είναι υπόγειοι. Κάποιος που δεν γνωρίζει, δύσκολα υποθέτει πως πίσω από μια απλή αλουμιένια πόρτα βρίσκεται ένας χώρος προσευχής. Παράδοξο είναι επίσης το γεγονός πως υπάρχουν έντονες αντιδράσεις για την ανέγερση μουσουλμανικού τεμένους στην Αθήνα ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα υπάρχουν τεμένη τα οποία είναι σε πλήρη λειτουργία. Τόσο στη Β. Ελλάδα και την Κω (όπου υπάρχουν μουσουλμανικές μειονότητες), αλλά τόσο στη Ρόδο και την Κρήτη υπάρχουν τζαμιά τα οποία λειτουργούν είτε ως μουσεία είτε ως τεμένη. Στην Αθήνα υπάρχουν τζαμιά, απομεινάρια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με το πιο γνωστό να βρίσκεται στο Μοναστηράκι. Επομένως, στην Ελλάδα υπάρχει μια μακρόχρονη μουσουλμανική κουλτούρα, την οποία απλά οι περισσότεροι είτε αγνοούν είτε δεν είναι καλά πληροφορημένο (Συνέντευξη 4, Εκκλησία της Ελλάδος).

Η αθρόα εισροή κυρίως μουσουλμάνων επέτεινε την ανάγκη δημιουργίας ενός τζαμιού. Η ελληνική κυβέρνηση ψήφισε το 2016 το νομοσχέδιο υπέρ της ανέγερσης μουσουλμανικού τεμένους στην Αθήνα. Πρόκειται για ένα τζαμί χωρίς μιναρέ, έκτασης 350 τ.μ (αν και η αρχική πρόβλεψη ήταν για 800τμ), το κόστος του οποίου υπολογίζεται περίπου στο 1 εκατομμύριο Ευρώ και η χρηματοδότηση του οποίου προέρχεται από πόρους του Υπουργείου Παιδείας. Με το να λειτουργήσει το τζαμί και να είναι ορατό θα ικανοποιηθεί μια διεθνής υποχρέωση της Ελλάδας. Απαιτείται μεγάλη προσπάθεια από την κοινότητα υποδοχής, αλλά και ακόμα μεγαλύτερη από τους ίδιους τους μουσουλμάνους. Πρέπει οι ίδιοι οι μουσουλμάνοι να διαφυλάξουν το τζαμί και να προστατέψουν την ιερότητα και τη σημαντικότητα που έχει ο χώρος γι'αυτούς. Όσον αφορά την Εκκλησία, η επίσημη στάση της παραμένει θετική αλλά με προϋποθέσεις (Συνέντευξη 4). Ωστόσο υπάρχει η ανοχή της απέναντι σε κηρύγματα μίσους και σε ρατσιστικές απόψεις που έχουν εκφραστεί από ιεράρχες. Τέλος, Εκκλησίες υπάρχουν και σε χώρες όπως το Πακιστάν, η Συρία και η Αίγυπτος. Υπολογίζεται πως το 11% του πληθυσμού της Αιγύπτου είναι χριστιανοί (περίπου 10 εκατομμύρια και πως στο Πακιστάν οι Χριστιανοί είναι περί τα 2,5 εκατομμύρια (Συνέντευξη 4, Εκκλησία της Ελλάδος).

3.2.6 Οικονομία

Η Ελλάδα, σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το 2016 δαπάνησε τουλάχιστον 600 εκατ. ευρώ για τις ανάγκες της διαχείρισης των μεταναστευτικών -

προσφυγικών ροών ενώ τα προγραμματισμένα κονδύλια από την ΕΕ ανέρχονται στο ποσό των 474 εκατ.ευρώ. Τα βασικά σημεία στα οποία εστιάζει η έκθεση είναι: το κόστος για τις χώρες διέλευσης που εκτιμάται πως έχει υποτιμηθεί, οι επιπτώσεις στον πληθωρισμό σε επίπεδο ευρωζώνης, τα πιθανά μακροπρόθεσμα οφέλη με «κλειδιά» την αγορά εργασίας και την κοινωνική ενσωμάτωση και η πιθανότητα μη αναγκαστικά θετική επίδραση στους «μηχανισμούς προσαρμογής».

Το δημοσιονομικό κόστος για τις χώρες διέλευσης μπορεί να καταλήξει να είναι υψηλότερο του αρχικά αναμενόμενου τη στιγμή που οι αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές «εισβάλλουν» σε μια περίοδο που η χώρα αντιμετωπίζει μεγάλες οικονομικές και δημοσιονομικές προκλήσεις ενώ εξαιτίας αυτών υπάρχουν και σημαντικοί περιορισμοί σε διοικητικό επίπεδο. Το υψηλότερο κόστος προκύπτει από τις αυξημένες ανάγκες ανταπόκρισης σε επιμέρους ζητήματα ενώ ένας αριθμός προσφύγων αναμένεται να παραμείνει στην Ελλάδα, εκτοξεύοντας το δημοσιονομικό κόστος στέγασης, διατροφής και ιατρικών προμηθειών σε δυσθεώρητα ύψη. Έτσι, σύμφωνα με το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, το εκτιμώμενο κόστος δημοσίων δαπανών κατά έτος ανέρχεται περίπου - και αυτό με συντηρητικές εκτιμήσεις- στο 0,3% του ΑΕΠ (δηλ. περίπου 600 εκατ. ευρώ). Μόνο δε το κόστος έρευνας και διάσωσης ανέρχεται στο 26% του συνολικού του προϋπολογισμού (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016).

Αναλυτικότερα, οι μετανάστες-πρόσφυγες χρησιμοποιούν τις παροχές του συστήματος πρόνοιας αρκετές φορές κατά τρόπο δυσανάλογο, επιβαρύνοντας σε σημαντικό βαθμό τον Έλληνα φορολογούμενο πολίτη. Μακροπρόθεσμα, η εκμετάλλευση του συστήματος πρόνοιας επιτείνεται όχι μόνο από την μακρόχρονη διαμονή τους αλλά και από το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης αυξάνοντας των αριθμό των εξαρτημένων μελών τους. Η επιτακτική ανάγκη δημιουργίας Υπουργείου Μετανάστευσης και διαφόρων άλλων βοηθητικών υπηρεσιών αύξησαν το κόστος λειτουργίας του κράτους. Ωστόσο υφίσταται κι ένας ισχυρός δεσμός μεταξύ μετανάστευσης και παραοικονομίας η οποία προκαλεί διόγκωση των διαφυγόντων κερδών της χώρας (Λάγγαρης, 2007).

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε ότι οι μετανάστες-πρόσφυγες προκαλούν ζημία για τους Έλληνες φορολογούμενους πολίτες καθόσον καταβάλλουν μέσω της φορολογίας, με την οποία επιβαρύνονται ένα σύνολο δαπανών που αφορούν : δαπάνες για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και της εκπαίδευσης των μελών των οικογενειών τους, για την καταβολή επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας, για την πρόσβαση σε δημόσια αγαθά όπως ηλεκτρική ενέργεια, ύδρευση και δημόσια περίθαλψη. Τέλος, η

χρήση υποδομών, ο μερικός έλεγχος των μεταναστευτικών-προσφυγικών από τις ΕΔ, το ΛΣ και την ΕΣ.ΑΣ. καθώς και η αστυνόμευση στο εσωτερικό της χώρας επιβαρύνουν σημαντικά τον προϋπολογισμό της χώρας.

3.2.7 Δημόσια Υγεία

Η άποψη που θέλει τους μετανάστες - πρόσφυγες να είναι φορείς λησμονημένων για την Ελλάδα νοσημάτων όπως χολέρας, διφθερίτιδας, δάγκειου πυρετού κ.λ.π. μόνο ως επιτόλαια μπορεί να χαρακτηριστεί (Συνέντευξη 2).

Με μέριμνα του ΚΕΕΛΠΝΟ λειτουργεί σύστημα επιδημιολογικής επιτήρησης σε σημεία φροντίδας υγείας προσφύγων-μεταναστών με καθημερινή συλλογή επιδημιολογικών δεδομένων για επιλεγμένα σύνδρομα/καταστάσεις υγείας που έχουν σημασία από πλευράς δημόσιας υγείας. Σύμφωνα με τα ευρήματα του Πίνακα 3, οι μετανάστες-πρόσφυγες αποσυνδέονται πλήρως από τη διάδοση των παραπάνω νοσημάτων.

Εκείνο ωστόσο που αποτελεί κίνδυνο για την δημόσια υγεία είναι οι κακές συνθήκες διαβίωσης και υγιεινής που απορρέουν από τον υπερκορεσμό των δομών φιλοξενίας (Συνέντευξη 2).

Ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατεί στα ΚΥΤ ήταν η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της Π.Ε. Λέσβου να συντάξει έκθεση (10/09/2018) σύμφωνα με την οποία ο χώρος μεταξύ των άλλων παρουσίαζε συνθήκες συγχροτισμού λόγω μεγάλου πληθυσμού μεταναστών-προσφύγων (έως 15 άτομα στους οικίσκους και έως 150 σε κάθε σκηνή) με κίνδυνο μετάδοσης ασθενειών. Ο χώρος θεωρήθηκε ακατάλληλος με την κείμενη νομοθεσία και η μη συμμόρφωση των αρχών σύμφωνα με τις οδηγίες θα επέβαλε το κλείσιμο του ΚΥΤ εντός 30 ημερών από τη δημοσίευση της έκθεσης.

3.2.8 Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking

Περισσότερο από το 90% των μεταναστών - προσφύγων διευκολύνονται, κυρίως από μέλη του διεθνούς εγκληματικού δικτύου. Οι αριθμοί αναμένεται να αυξηθούν στο άμεσο μέλλον ως απάντηση στα μέτρα ελέγχου που ελήφθησαν από τις χώρες κατά μήκος των μεταναστευτικών - προσφυγικών οδών (European Union, 2017). Η βασική δομή των δικτύων περιλαμβάνει ηγέτες που συντονίζουν χαλαρά τις δραστηριότητες κατά μήκος μιας δεδομένης διαδρομής, τους διοργανωτές που διαχειρίζονται δραστηριότητες τοπικά μέσω προσωπικών επαφών και τους ευκαιριακούς διαμεσολαβητές χαμηλού επιπέδου

(Λάγγαρης, 2007). Το λαθρεμπόριο μεταναστών - προσφύγων είναι κερδοφόρα επιχείρηση με χαμηλό κόστος και αυξανόμενη ζήτηση. Εκτιμάται ότι το 2015, ο ετήσιος κύκλος των εργασιών τους έκλεισε στα πέντε έως έξι δισεκατομμύρια δολάρια. Ο κύριος τρόπος πληρωμής παραμένει τα μετρητά. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν τους τελευταίους μήνες (Europol, 2016) υποδεικνύουν ότι η πολυμορφία που συνδέεται με το λαθρεμπόριο μεταναστών-προσφύγων αυξάνεται. Πολύ συχνά, εμπλέκονται με διακίνηση ναρκωτικών, πλαστογραφίες ταξιδιωτικών εγγράφων, εμπορία ανθρώπινων οργάνων και τέλος, διακίνηση ανθρώπων με απώτερο σκοπό την σεξουαλική και οικονομικής τους εκμετάλλευση, το λεγόμενο Trafficking. Οι μετανάστες - πρόσφυγες είναι δυνητικά ευάλωτα άτομα σε εργασία ή σεξουαλική εκμετάλλευση, καθώς πρέπει να επιστρέψουν το χρέος τους στους διαμεσολαβητές. Όταν προωθηθούν στον τελικό τους προορισμό φυλακίζονται σε διαμερίσματα, αποθήκες ή άλλους χώρους υφίστανται σωματική και ψυχική βία (ακόμα και ομηρία) μέχρι οι ίδιοι ή φιλικά -συγγενικά τους πρόσωπα να καταβάλλουν το συμφωνηθέν ποσό (Λάγγαρης, 2007). Σύμφωνα με εκτιμήσεις, αναμένεται ότι αυτά τα είδη εκμετάλλευσης θα αυξηθούν τα επόμενα χρόνια (Joint Europol-INTERPOL Report, 2016).

3.2.9 Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS

Η μελέτη του μεταναστευτικού-προσφυγικού ζητήματος και της τρομοκρατίας αφορά δύο διακριτά μεταξύ τους πεδία. Μέχρι σήμερα δεν έχουν υπάρξει πολλές και σε βάθος έρευνες σύνδεσης των δύο φαινομένων.

Η ΕΕ παρακολουθεί επί του παρόντος μια ανοδική τάση όσον αφορά την κλίμακα, τη συχνότητα και τον αντίκτυπο των τρομοκρατικών επιθέσεων στο έδαφός της. Σύμφωνα με στοιχεία της Βάσης Δεδομένων για την Παγκόσμια Τρομοκρατία (Global Terrorism Database) του Πανεπιστημίου του Μέριλαντ, την τελευταία διετία τα τρομοκρατικά χτυπήματα πολλαπλασιάστηκαν. Η σύμπτωση, το 2015 ανάμεσα στην «μεταναστευτική κρίση» και τις τρομοκρατικές επιθέσεις (Γαλλία: Charlie Hebdo, Hyper Cacher, Stade de France και Θέατρο Bataclan και την Πρωτοχρονιά στη Κολωνία) σχολιάστηκε από τους Ευρωπαίους αξιωματούχους σαν σχέση αιτίου και αποτελέσματος (Ροντιέ, 2016). Ωστόσο αν εξαιρέσει κανείς την επίθεση στο Παρίσι στις 14/11/2015, όπου ο τρομοκράτης φαίνεται να είχε περάσει από τη Λέρο και να ήταν κάτοχος συριακού διαβατηρίου, όλες οι υπόλοιπες επιθέσεις εκτελέστηκαν από μέλη μουσουλμανικών κοινοτήτων (Συνέντευξη 2). Πρόκειται για μετανάστες δεύτερης και κυρίως τρίτης γενιάς οι οποίοι ριζοσπαστικοποιήθηκαν σε φυσικό ευρωπαϊκό περιβάλλον. Η ριζοσπαστικοποίηση δεν

οδηγεί κατ' ανάγκη στην τρομοκρατία, αλλά αποτελεί μια νέα πρόκληση για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και το Κράτος Δικαίου. Το γεγονός που θέλει άτομα τα οποία κοινωνικοποιήθηκαν σε ευρωπαϊκές κοινωνίες να έχουν έρθει σε πλήρη ρήξη μ' αυτές και να επιδιώκουν την καταστροφή τους φαίνεται να τρομάζει τους ευρωπαϊκούς πληθυσμούς (Μαστρογεωργίου, 2016).

Σήμερα, σε περισσότερες από 125 χώρες λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και ενώ θεωρούνται προσωρινές δομές, ο μέσος όρος ζωής τους φθάνει τα 17 χρόνια. Λειτουργούν εν πολλοίς σαν φυλακές και ακριβώς όπως στις φυλακές, ενδέχεται να αποτελούν φυτώρια παρανομίας, τρομοκρατίας και γιατί όχι και ως εκκολαπήτριά ριζοσπαστισμού και στρατολόγησης νέων μαχητών. Κάποιες φορές όμως έχει παρατηρηθεί ότι τα ίδια αυτά κέντρα αποτελούν στόχος τρομοκρατικών επιθέσεων. Ακραία στοιχεία επιτίθενται στα κέντρα υποδοχής και στους πρόσφυγες και σύμφωνα με τον ορισμό της τρομοκρατίας αυτές οι επιθέσεις είναι σαφώς τρομοκρατία. Ο σκοπός των επιθέσεων είναι πολιτικός, είναι σαφής ενώ τα θύματα επιλέγονται τυχαία. Αποσκοπούν στον εκφοβισμό όλης της ομάδας των προσφύγων, ενώ αρκετές φορές δεν λείπουν τα κρούσματα βίας εναντίον και όσων βοηθούν τους πρόσφυγες (Europol, 2016). Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την χώρα μας αποτελεί το περιστατικό της Λέρου (/17/5/2017) όπου ομάδα Ελλήνων αποτελούμενη από οχτώ άτομα, πάνω σε μοτοσικλέτες επιτέθηκε με ξύλα και άλλα αντικείμενα σε πρόσφυγες που επέστρεφαν με τα πόδια από το Λακκί στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα Λέπιδα. Τα θύματα της επίθεσης ήταν ο τραυματισμός εννέα Παλαιστίνιων και ενός Σύριου.

Τη δεκαετία του 1990 το Λονδίνο εξελίχθηκε σε κόμβο τζιχαντιστών κάτι που οδήγησε στο να αποκαλείται «Λονδονιστάν». Τώρα παρόμοιες «ταμπέλες» βλέπουμε σε περιοχές του Βελγίου, της Γαλλίας κλπ. (Μαστρογεωργίου, 2016). Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη, η απειλή που προέρχεται από επαναπατριζόμενες γυναίκες οι οποίες είχαν επιχειρησιακό ρόλο στη Συρία και στο Ιράκ. Μακροπρόθεσμη απειλή επίσης συνιστούν τα παιδιά που ανατράφηκαν, εκπαιδεύτηκαν και γαλουχηθήκαν σε περιοχές συγκρούσεων πριν τον επαναπατρισμό τους. Οι νέοι επαναπατριζόμενοι θα είναι περισσότερο ριζοσπαστικοποιημένοι και βίαιοι σε σχέση με εκείνους των παρελθόντων ετών. Οι «παλαιάμαχοι» των συγκρούσεων στη Συρία λόγω των επαφών τους αναμένεται να αναλάβουν κεντρικό ρόλο στους κύκλους της Τζιχάντ.

Την προηγούμενη δεκαετία πρωταγωνίστησε στη διεθνή σκηνή η Αλ Κάιντα. Επρόκειτο για ένα δίκτυο με χιλιάδες μέλη, διασκορπισμένα σε όλο τον κόσμο χωρίς γεωγραφική έδρα και

με μεμονωμένες επιθέσεις στο ενεργητικό της. Σήμερα έχουμε μία σημαντική και ποσοτική μετάλλαξη. Πρόκειται για την εμφάνιση και δράση του Ισλαμικού Κράτους, με συντεταγμένο στρατό, υποδομές, δίκτυα και μηχανισμό στρατολόγησης σε όλο τον πλανήτη. Στην ουσία πρόκειται για ένα τρομοκρατικό ψευδοκράτος. Σύμφωνα με εκτιμήσεις αναμένονται νέες επιθέσεις τόσο από τρομοκρατικές ομάδες όσο και από αυτόνομους δρώντες (lone actors). Αν και η χώρα μας διακατέχεται από φιλοαραβικά αισθήματα δεν μπορεί να εξαιρεθεί με σιγουριά από την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών καθόσον τα κτυπήματα πραγματοποιούνται εναντίον των ΗΠΑ, των συμμάχων τους, των μελών διεθνών οργανισμών και γενικότερα του δυτικού κόσμου. Επιπρόσθετα, η γεωγραφική θέση της χώρα μας και η άμεση γειτνίασή της με τη Μ.Ανατολή, αυξάνουν τον δείκτη του κινδύνου για την εκδήλωση των τρομοκρατικών ενεργειών στο έδαφός της.

Εν κατακλείδι το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα για την Ελλάδα δημιουργεί μία νέα πραγματικότητα, που προφανώς δεν συνδέεται άμεσα με την τρομοκρατία, ωστόσο η ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί δυνητικό κίνδυνο για την εμφάνιση της. Η προσπάθεια άμεσης σύνδεσης τρομοκρατίας και προσφυγικού ενδεχομένως να εκθρέψει λάθος συναισθήματα των προσφυγικών κοινοτήτων για τις χώρες υποδοχής (Μαστρογεωργίου, 2016).

3.2.10 Μη Διαχειρίσιμες Καταστάσεις-Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών και Κοινωνικών Δομών

Οι αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές έχουν φέρει αντιμέτωπες την πατρίδα μας με τις συλλογικές φοβίες και αντοχές. Έχουν φέρει αντιμέτωπη μια χώρα χειμαζόμενη από οικονομικά προβλήματα με τα προσωπικά δράματα ανθρώπων που έρχονται προσπαθώντας να ξεφύγουν από τον πόλεμο (Λουτράδης, 2015).

Ο υπερκορεσμός των ΚΥΤ στα νησιά δοκιμάζει τις αντοχές των ανθρώπων και κάνει την διαβίωση τους δύσκολη. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Μόριας στην οποία λειτουργεί από το 2011 καταυλισμός προσφύγων και μεταναστών (ΚΥΤ) σε περικλειστο ανενεργό στρατόπεδο (hot spot Μόριας). Η συγκεκριμένη δομή δεν περιορίστηκε στα όρια του στρατοπέδου και στην ονομαστική χωρητικότητα 850 ατόμων στον κλειστό χώρο, αλλά έχει φθάσει να «φιλοξενεί» άνω των 6000. Κάτω από συνθήκες κορεσμού και υπερκορεσμού του το hot spot, επεκτείνεται και στον περιβάλλοντα του στρατοπέδου χώρο με ένα συνονθύλευμα από πρόχειρες κατασκευές τροχήλατες, λυόμενες και αντίσκηνα, χωροθετημένα άτακτα στα γειτονικά αγροκτήματα, με μόνο κριτήριο το «βόλεμα» της

στιγμής των συνεχώς νέων ερχόμενων μεταναστών. Αποτέλεσμα της διαρκούς και αφύσικης διαστολής του hot spot είναι η βίαιη αλλαγή της φυσιογνωμίας της περιοχής και της χρήσης γης και η κάθε είδους περιβαλλοντική υποβάθμιση, ρύπανση και μόλυνση.

Η συρροή προσφύγων στην Ευρώπη, αν και ξαφνική, ήταν απολύτως προβλέψιμη. Η Ροντιέ επισημαίνει ότι ακόμη κι όταν με την «Αραβική Ανοιξη», από το 2011, οι πρόσφυγες βρίσκονταν στην άλλη όχθη της Μεσογείου το σύστημα ασύλου και μετανάστευσης της ΕΕ δεν προσαρμόστηκε σε μια κρίση προσφύγων που έφθναν στις πύλες της (Ροντιέ, 2016). Η ΕΕ άρχισε να αναπτύσσει μια κοινή πολιτική ασύλου το 1999. Κατά κοινή ομολογία, οι κανόνες δεν ήταν σχεδιασμένοι για να αντιμετωπιστεί μια μαζική έλευση ανθρώπων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, όπως το προσφυγικό ρεύμα που εντάθηκε το φθινόπωρο του 2015 (Ροντιέ 2016).

Πλέον των παραπάνω η ελληνική πολιτεία δεν αντιλήφθηκε εγκαίρως τα καινούργια γνωρίσματα της μεταναστευτικής-προσφυγικής κρίσης. Έμεινε αγκυλωμένη σε πρακτικές της δεκαετίας του 1990. Η ακαμψία του κρατικού μηχανισμού, η αποφυγή ευθυνών μεταξύ των υπουργείων, η άρνηση των δήμων και κοινοτήτων να συνεργαστούν οδήγησαν το ελληνικό κράτος στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού - προσφυγικού ζητήματος με την έννοια του επείγοντος.

Ακόμα και σήμερα, παρά την αυξητική τάση των μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών παρουσιάζεται καθυστερήσεις στη ψήφιση των νομοσχεδίων καθώς και ελλείψεις σε βασικές υπηρεσίες. Η γραφειοκρατία πραγματικά κάνει τα πράγματα πιο δύσκολα. Χαρακτηριστικό είναι η έλλειψη απορροφητικότητας των ευρωπαϊκών κονδυλίων λόγω καθυστερήσεων σε διαγωνισμούς. Υπήρχαν περιπτώσεις που οι προδιαγραφές διαγωνισμών καταλάμβαναν κυριολεκτικά το χώρο ενός δωματίου. Ο γρήγορος ρυθμός εξέλιξης του φαινόμενο είχε ως αποτέλεσμα με το πέρας της διενέργειας των διαγωνισμών να κηρύσσονται άγονοι.

Η αναγνώριση των Κινδύνων, μας οδηγεί στην ταξινόμησή τους σε τρεις Βασικές Κατηγορίες, (Πίνακας 5:Κατηγορίες Κινδύνων) και εν συνεχεία στη δημιουργία Μητρώου Κινδύνων (Πίνακας 6 : Μητρώο Κινδύνων). Αναλυτικότερα :

Πίνακας 5 Κατηγορίες Κινδύνων

A/A	Κατηγορία	Κίνδυνος
1	Σταδιακή Υπονόμευση Εθνικής και Κοινωνικής Συνοχής	Ρατσισμός - Ξενοφοβία
2		Άνοδος της Ακροδεξιάς
3		Δημογραφικό
4		Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών - Εθνοφυλετικών Στοιχείων
5	Εσωτερική Ασφάλεια	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός / Θρησκευτικές Διενέξεις - Δημιουργία Τεμένους
6		Δημόσια Υγεία
7		Μη Διαχειρίσιμες Καταστάσεις - Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών - Κοινωνικών Δομών
8		Οικονομία
9	Ασύμμετρη Απειλή	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking
10		Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS

Πίνακας 6 Μητρώο Κινδύνων

A/A	Κίνδυνος	Κατηγορία Κινδύνου	Ημερομηνία Αναγνώρισης
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία	Σταδιακή Υπονόμευση Εθνικής και Κοινωνικής Συνοχής	27/7/18
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς		27/7/18
3	Δημογραφικό		27/7/18
4	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών - Εθνοφυλετικών Στοιχείων		27/7/18
5	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός Θρησκευτικές Διενέξεις - Δημιουργία Τεμένους	Εσωτερική Ασφάλεια	27/7/18
6	Δημόσια Υγεία		27/7/18
7	Μη Διαχειρίσιμες Καταστάσεις - Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών- Κοινωνικών Δομών		27/7/18
8	Οικονομία		27/7/18
9	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking	Ασύμμετρη Απειλή	27/7/18
10	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS		27/7/18

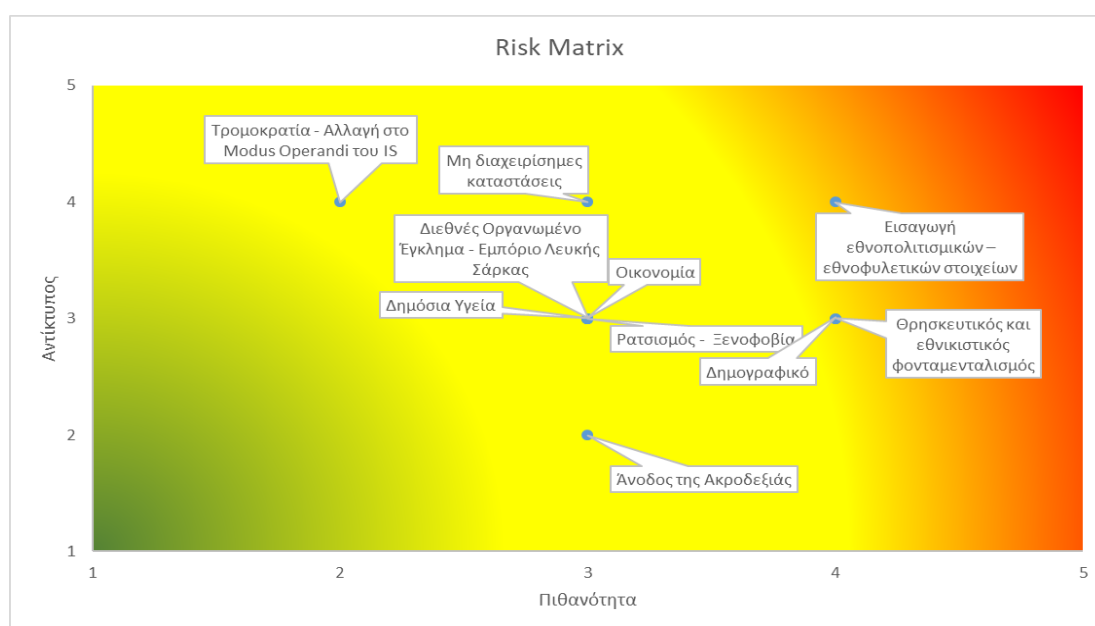
3.3 Στάδιο 3: Ανάλυση Κινδύνων

Μετά τη δημιουργία του Μητρώου Κινδύνων αρχίζει το στάδιο της Ανάλυσης, στο οποίο καθορίζονται τα χαρακτηριστικά των κινδύνων που θα μελετηθούν προκειμένου να προσδιοριστεί η σοβαρότητα και η έκθεσή τους. Αυτά είναι ο Αντίκτυπος του Κινδύνου και η Πιθανότητα Εκδήλωσης. Η Έκθεση των κινδύνων προκύπτει από τον εξής τύπο: ΕΚΘΕΣΗ = ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ Χ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ. Εφόσον προσδιοριστεί και η σοβαρότητα των κινδύνων κατασκευάζονται οι αντίστοιχες Μήτρες Κινδύνων (ISO, 2018).

Πίνακας 7 Έκθεση Κινδύνων

A/A	Κίνδυνος	Πιθανότητα	Αντίκτυπος	Έκθεση
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία	3	3	9
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς	3	2	6
3	Δημογραφικό	4	3	12
4	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών - Εθνοφυλετικών Στοιχείων	4	4	16
5	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός / Θρησκευτικές Διενέξεις- Δημιουργία Τεμένους	4	3	12
6	Δημόσια Υγεία	3	3	9
7	Μη Διαχειρίσιμες καταστάσεις- Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών - Κοινωνικών Δομών	3	4	12
8	Οικονομία	3	3	9
9	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking	3	3	9
10	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS	2	4	8

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η Μήτρα Κινδύνων, η οποία αποτελεί την απεικόνιση των κινδύνων με βάση τα εξεταζόμενα χαρακτηριστικά (Αντίκτυπος και Πιθανότητα).

Γράφημα 12 Μήτρα Κινδύνων (Risk Matrix)

Προκειμένου να έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα δημιουργούμε το Ενημερωμένο Μητρώο Κινδύνου, το οποίο παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8 Ενημερωμένο Μητρώο Κινδύνων

A/A	Κίνδυνος	Κατηγορία	Πιθανότητα	Αντίκτυπος	Έκθεση	Σοβαρότητα
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία	Υπονόμευση Εθνικής – Κοινωνικής Συνοχής	3	3	9	Υψηλή
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς		3	2	6	Υψηλή
3	Δημογραφικό		4	3	12	Πολύ Υψηλή
4	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών – Εθνοφυλετικών Στοιχείων		4	4	16	Πολύ Υψηλή
5	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός/ Θρησκευτικές Διενέξεις- Δημιουργία Τεμένους	Εσωτερική Ασφάλεια	4	3	12	Πολύ Υψηλή
6	Δημόσια Υγεία		3	3	9	Υψηλή
7	Μη Διαχειρίσιμες καταστάσεις- Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών - Κοινωνικών Δομών		3	4	12	Πολύ Υψηλή
8	Οικονομία		3	3	9	Υψηλή
9	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking	Ασύμμετρη Απειλή	3	3	9	Υψηλή
10	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS		2	4	8	Υψηλή

3.4 Στάδιο 4: Εκτίμηση

Σύμφωνα με την ολοκλήρωση της ανάλυσης, οι κίνδυνοι με την υψηλότερη σοβαρότητα είναι το **δημογραφικό** και η **εισαγωγή εθνοπολιτισμικών - εθνοφυλετικών στοιχείων**, οι οποίοι ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία της σταδιακής υπονόμευσης της εθνικής και κοινωνικής συνοχής, καθώς και ο **θρησκευτικός και εθνικιστικός φονταμενταλισμός** και οι **μη διαχειρίσιμες καταστάσεις - αδυναμία προσαρμογής πολιτικών και κοινωνικών δομών** οι οποίες ανήκουν στην κατηγορία των κινδύνων της εσωτερικής ασφάλειας. Πλέον των παραπάνω, σε υψηλή σοβαρότητα είναι οι κίνδυνοι που ανήκουν στη γενικότερη κατηγορία των ασύμμετρων απειλών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά οι περιγραφές των παραπάνω κατηγοριών, καθώς και οι έννοιές τους σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία.

3.4.1 Σταδιακή Υπονόμευση Εθνικής και Κοινωνικής Συνοχής

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που διακρίνεται για την εθνοτική της ομογένεια με κύρια στατιστικά της την γλώσσα, τα ήθη και έθιμα και κυρίως το ορθόδοξο δόγμα. Με τα πρόχειρα συνθήματα «ένταξης», «πολυτισμικότητας», «ανθρωπίνων δικαιωμάτων» και «ισότητας» διαρρηγνύεται η κοινωνική συνοχή των κοινωνιών που είναι δομημένες γύρω από θεσμούς όπως την ιστορία, την γλώσσα και την θρησκεία. Η βίαιη σύμμιξη ετερογενών φυλών και πολιτισμών που απρόσμενα καλούνται να ζήσουν μαζί επειδή απαιτήθηκε σε μια οικονομική αναγκαιότητα ή από ένα ξέσπασμα πολέμου είναι μια αφύσικη κατάσταση που δοκιμάζει την αντοχή του έθνους μας. Η αυξητική τάση εισροής μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών σε συνδυασμό με την υπογεννητικότητα και την έλλειψη απορροφητικότητας της ελληνικής κοινωνίας προκαλούν ανησυχία στη διαφανόμενη αλλοίωση της εθνολογικής και δημογραφικής μας βάση. Επιπλέον, η ενσωμάτωση τους καθίσταται προβληματική αφενός λόγω της αριθμητική υπεροχής τους και αφετέρου λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Το εμπεδωμένο εθνικιστικό φρόνημα που τους διακατέχει σε συνδυασμό με την θρησκεία εμπλέκονται και ρυθμίζουν κάθε πτυχή της ζωής τους. Οι αξίες τους είναι σε μεγάλο βαθμό μη συμβατές με εκείνες των Δυτικοευρωπαϊκών κοινωνιών με αποτέλεσμα την δημιουργία παράλληλων κοινωνιών και την ανάπτυξη μουσουλμανικών γκέτο. Τα γκέτο όμως αργά ή γρήγορα παίρνουν την εκδίκησή τους. Ισχυροί λόγοι εθνικής ασφάλειας επιβάλουν την χάραξη μιας πολιτικής που να μην αφήνει περιθώρια να ωριμάσουν και να καρποφορήσουν ξένες μειονότητες στον Ελληνικό χώρο κυρίως αυτές που έχουν διεκδικήσεις και διαφορές με την Ελλάδα. Επιπλέον είναι βέβαιο ότι τέτοιες μειονότητες καλλιεργούνται για να αποτελέσουν μοχλό πιέσεων προς την εθνική μας πολιτική. Εκείνο ωστόσο που αποτελεί τον πραγματικό «Δούρειο ίππο» και απειλεί την συνοχή της ελληνικής κοινωνίας εκ των έσω είναι ο κίνδυνος αλλαγής της «κοινωνικής συμπεριφοράς» από την εμφάνιση πρωτόγνωρων κοινωνικών αντιδράσεων κυρίως λόγω του ανταγωνισμού που αναπτύσσεται μεταξύ γηγενών και μεταναστών - προσφύγων προερχόμενη από τους περιορισμένους πόρους σε θέματα αγοράς εργασίας, παροχής επιδομάτων πρόνοιας και έντονης φτώχειας.

3.4.2 Κίνδυνος σε Εσωτερική Ασφάλεια

Η εσωτερική ασφάλεια αφορά κυρίως στην πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας και έχει άμεση σχέση με την καθημερινή ασφάλεια του πολίτη, δηλαδή τη δημόσια ασφάλεια. Αναλυτικότερα, η δημόσια ασφάλεια ορίζεται ως η ικανότητα του κράτους να επιβάλλει μέσω των θεσμών, των οργάνων και των μηχανισμών του το

σεβασμό στην έννομη τάξη και να εδραιώσει στο κοινωνικό σύνολο ένα αίσθημα εμπιστοσύνης και σιγουριάς. Γι' αυτό και στην σύγχρονη εποχή μια συνηθισμένη απειλή είναι ο φόβος μπροστά στο έγκλημα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πρώτη έκθεση για τη στρατηγική εσωτερικής ασφάλειας που δρομολογήθηκε το περασμένο έτος, στην οποία περιγράφονται τα θέματα στα οποία πρέπει να δοθεί περαιτέρω προσοχή και καταγράφεται η σημειωθείσα πρόοδος. Σύμφωνα με την έκθεση υπάρχουν τρεις νεοεμφανιζόμενοι κίνδυνοι που προκαλούν ιδιαίτερη ανησυχία: Πρώτον, το διαδίκτυο, που σήμερα αποτελεί αναπόσπαστο και απαραίτητο μέρος της καθημερινότητάς μας, μετατρέπεται σε επιγραμμικό διευκολυντή για ένα ευρύ φάσμα εγκληματικών δραστηριοτήτων και όχημα για τρομοκρατική προπαγάνδα. Δεύτερον, ο αντίκτυπος των υπό εξέλιξη οικονομικών κρίσεων είναι ότι οι δημόσιες αρχές έχουν λιγότερους πόρους στη διάθεσή τους για την καταπολέμηση των κινδύνων που απειλούν την εσωτερική ασφάλεια. Τρίτον, οι πρόσφατες εξελίξεις στις γειτονικές χώρες της ΕΕ, περιλαμβανομένων των, ως επί το πλείστον θετικών, δημοκρατικών εξελίξεων της αραβικής άνοιξης, δημιούργησαν σημαντικές πληθυσμιακές μετακινήσεις. Αυτό, με τη σειρά του, ασκεί πίεση στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και, σε ορισμένες περιπτώσεις, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αύξηση της εγκληματικής δραστηριότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Στην Ελλάδα το αίσθημα της ανασφάλειας στηρίχθηκε κυρίως σε μια ιδεοληψία της προηγούμενης δεκαετίας σύμφωνα με την οποία η ελληνική πολιτεία επικουρούμενη από τα ΜΜΕ συνέδεσε την αύξηση της εγκληματικότητας με τους παράνομους μετανάστες. Δυστυχώς η μέθοδος προσέγγισης δεν ήταν επιστημολογικά ορθή δεδομένου ότι δεν λήφθηκαν υπόψη μήτε το ποσοστό των παράνομων μεταναστών μήτε η σοβαρότητα των εγκλημάτων που διέπρατταν (Συνέντευξη 9). Στις μέρες μας η αποδέσμευση στοιχείων από την ΕΛ.ΑΣ. απενοχοποιεί πλήρως τους μετανάστες – πρόσφυγες με την αύξηση της εγκληματικότητας. Το μεγαλύτερο ποσοστό που συλλαμβάνεται αφορά στη παράνομη παραμονή και είσοδο στη χώρα μας.

Οι Έλληνες ωστόσο κάτω από την πίεση των μεταναστευτικών – προσφυγικών βιώνουν ένα κλίμα ανασφάλειας και φόβου. Η ασάφεια των αριθμών, τα νέα ήθη και έθιμα που φέρνουν, οι υποτιθέμενες ασθένειες που ενδεχομένως έχουν, η σύνδεση των προσφυγικών ροών με την τρομοκρατία και η μη πρόσβασή τους σε συγκεκριμένες περιοχές της Αθήνας πραγματικά τρομάζουν τους Έλληνες.

3.4.3 Ασύμμετρη Απειλή

Αναφέροντας «Εθνική Απειλή» ή αλλιώς απειλή εναντίον ενός Κράτους - Έθνους, εννοούμε κάθε απειλή κατά των βασικών κοινών γνωρισμάτων αυτής, που κοινωνιολογικά αποτελούν η φυλή, η γλώσσα, το θρήσκευμα, η ιστορία- πολιτισμός, η γεωγραφική καταγωγή και η εθνική συνείδηση. Οι απειλές αυτές, αναλόγως της προέλευσής τους, διακρίνονται σε προερχόμενες εκ κρατικών οντοτήτων (επονομαζόμενες ως παραδοσιακές απειλές) και οι προερχόμενες από μη κρατικές οντότητες (ασύμμετρες απειλές, η πλέον σύγχρονη μορφή απειλών).

Ως ασύμμετρη απειλή ορίζεται η απειλή που έχει μη παραδοσιακή μορφή. Ενίοτε δεν είναι άμεσα αντιληπτή και εκδηλώνεται με ενέργειες οι οποίες προκαλούν δυσανάλογα μεγάλα καταστροφικά αποτελέσματα σε σχέση με το κόστος των χρησιμοποιούμενων μέσων. Αποσκοπούν στην υπονόμευση της ισχύος του αντιπάλου, στη σύγχυση και αποδιοργάνωση του κρατικού μηχανισμού και κυρίως στον εκφοβισμό των πολιτών. Οι σύγχρονες ασύμμετρες απειλές, έχουν την δυνατότητα της επιλογής και προσβολής ενός ευρέος φάσματος στόχων, κυρίως του κρατικού μηχανισμού, αλλά και πολιτικών, κοινωνικών ή οικονομικών στόχων. Οι ασύμμετρες απειλές/υπερεθνικοί κίνδυνοι για την εθνική ασφάλεια ενός κράτους προέρχονται κυρίως από τη διεθνή τρομοκρατία, τη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, τον κυβερνοπόλεμο, το οργανωμένο έγκλημα και την παράνομη μετανάστευση. Όλα τα παραπάνω αποτελούν εν δυνάμει κινδύνους μεμονωμένα ή σε συνδυασμό. Η τρομοκρατία συνιστά τη σημαντικότερη και πλέον επικίνδυνη μορφή ασύμμετρων απειλών καθώς συνδυάζει όλες τις μορφές κινδύνου για την επίτευξη του αντικειμενικού της σκοπού και συχνά διαπλέκεται με το οργανωμένο έγκλημα (Συνέντευξη 10).

Η μελέτη των παραπάνω στοιχείων μας οδήγησε στο Ενημερωμένο Μητρώο Κινδύνων.

Πίνακας 9 Ενημερωμένο Μητρώου Κινδύνου

A/A	Κίνδυνος	Κατηγορία	Πιθανότητα	Αντίκτυπος	Έκθεση	Σοβαρότητα	Προτεραιότητα
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία	Υπονόμευση Εθνικής – Κοινωνικής Συνοχής	3	3	9	Υψηλή	1
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς		3	2	6	Υψηλή	2
3	Δημογραφικό		4	3	12	Πολύ Υψηλή	2
4	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών – Εθνοφυλετικών Στοιχείων		4	4	16	Πολύ Υψηλή	2
5	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός/ Θρησκευτικές Διενέξεις- Δημιουργία Τεμένους	Εσωτερική Ασφάλεια	4	3	12	Πολύ Υψηλή	3
6	Δημόσια Υγεία		3	3	9	Υψηλή	3
7	Μη Διαχειρίσιμες καταστάσεις- Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών - Κοινωνικών Δομών		3	4	12	Πολύ Υψηλή	3
8	Οικονομία		3	3	9	Υψηλή	3
9	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking	Ασύμμετρη Απειλή	3	3	9	Υψηλή	3
10	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS		2	4	8	Υψηλή	2

3.5 Στάδιο 5: Χειρισμός

Με την ολοκλήρωση της εκτίμησης ενημερώνεται το Μητρώο Κινδύνων και προσδιορίζονται οι τρόποι χειρισμού για κάθε έναν κίνδυνο ξεχωριστά. Σύμφωνα με πρότυπο ISO 31000:2018, οι τρόποι χειρισμού περιγράφονται ως ακολούθως :

Πίνακας 10 Χειρισμός Κινδύνου

A/A	Κίνδυνος	Κατηγορία	Πιθανότητα	Αντίκτυπος	Έκθεση	Σοβαρότητα	Προτεραιότητα	Χειρισμός
1	Ρατσισμός - Ξενοφοβία	Υπονόμευση Εθνικής – Κοινωνικής Συνοχής	3	3	9	Υψηλή	1	Αποφυγή
2	Άνοδος της Ακροδεξιάς		3	2	6	Υψηλή	2	
3	Δημογραφικό		4	3	12	Πολύ Υψηλή	2	
4	Εισαγωγή Εθνοπολιτισμικών – Εθνοφυλετικών Στοιχείων		4	4	16	Πολύ Υψηλή	2	
5	Θρησκευτικός και Εθνικιστικός Φονταμενταλισμός/ Θρησκευτικές Διενέξεις- Δημιουργία Τεμένους	Εσωτερική Ασφάλεια	4	3	12	Πολύ Υψηλή	3	Μετριασμός
6	Δημόσια Υγεία		3	3	9	Υψηλή	3	
7	Μη Διαχειρίσιμες καταστάσεις- Αδυναμία Προσαρμογής Πολιτικών - Κοινωνικών Δομών		3	4	12	Πολύ Υψηλή	3	
8	Οικονομία	3	3	9	Υψηλή	3		
9	Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα - Trafficking	Ασύμμετρη Απειλή	3	3	9	Υψηλή	3	
10	Τρομοκρατία - Αλλαγή στο Modus Operandi του ISIS		2	4	8	Υψηλή	2	

4 Αξιολόγηση Ευρημάτων

Η Ελλάδα αντιμέτωπη με μία αυξητική εισροή μεταναστών - προσφύγων και αντιλαμβανόμενη τις αρνητικές συνέπειες κυρίως για την εσωτερική ασφάλεια και για την κοινωνική και εθνική συνοχή της επιβάλλεται να επεξεργασθεί και να καθιερώσει ένα συνεκτικό πλαίσιο διαχείρισης. Αναλυτικότερα απαιτείται σε :

4.1 Εθνικό Επίπεδο

4.1.1 Χάραξη Εθνικής Στρατηγικής

Η Ελληνική πολιτεία απαιτείται να εκπονήσει ένα σχέδιο εθνικής στρατηγικής για την ένταξη των νομίμως διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών, το οποίο θα αφορά τόσο στην

διαχείριση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών στο εξωτερικό όσο και στον έλεγχο της επικράτειας στο εσωτερικό, αλλά και στην ομαλή ενσωμάτωση των νομίμων πολιτών τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής, 2013).

4.1.2 Παράμετροι Ένταξης

Η έννοια της κοινωνικής συνοχής αποτελεί κεντρική πολιτική ιδέα της ΕΕ και της χώρας μας. Η κοινωνική συνοχή δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική ευημερία όλων των ομάδων του πληθυσμού. Θεωρεί την επίτευξη αρμονικών κοινωνικών σχέσεων ως θεμελιώδη λίθο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής ενώ η διασφάλιση της εξαρτάται, ολοένα και περισσότερο, από την επιτυχία της ενσωμάτωσης των νομίμων μεταναστευτικών πληθυσμών. Αντίθετα η ανάπτυξη φαινομένων μη ένταξης και περιθωριοποίησης αποτελεί απειλή (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής 2013, Council of Europe (2008), Report of High-level taskforce on Social Cohesion: Towards an Active, Fair and Socially Cohesive Europe).

Ωστόσο, η διαδικασία ενσωμάτωσης είναι μια δύσκολη διαδικασία που πολλές φορές δεν φέρνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, απαιτείται η ισότιμη συμμετοχή όλων των νομίμως διαμενόντων ομάδων πληθυσμού στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Επίσης, η κοινωνική ενσωμάτωση τους δεν θα πρέπει να επιδιώκεται με την πλήρη απορρόφηση τους από το πολιτισμικό περιβάλλον. Μια τέτοια διαδικασία θα επέφερε δυναμικές αντιδράσεις εκ μέρους τους. Συνήθως, η ισχυρή αίσθηση πολιτισμικής ετερότητας και η ενισχυμένη εθνική και θρησκευτική ταυτότητα τους δεν το επιτρέπουν.

Σήμερα, η αναβάθμιση των κοινωνικών υποδομών και η βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών αποτελεί το βασικότερο διακύβευμα αλλά και τη μεγαλύτερη πρόκληση της ελληνικής πολιτείας. Η πλέον επιτυχημένη πολιτική ένταξης/ενσωμάτωσης των μεταναστών έχει αποδειχθεί ότι είναι η ελληνική παιδεία και η συμμετοχή των ανήλικων αλλοδαπών στα ελληνικά σχολεία (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής, 2013).

4.1.3 Ενίσχυση Συνεργασίας με ΜΚΟ

Η δυσκολία της Υπάτης Αρμοστείας για του πρόσφυγες (ΥΑ) να συνεργαστεί με το επίσημο ελληνικό κράτος οδήγησε την πρώτη στην ανάθεση του έργου της σε ελληνικές και

διεθνείς ΜΚΟ. Έτσι η ΥΑ ανέλαβε το ρόλο του κεντρικού συντονιστή και επόπτη ενώ οι ΜΚΟ ανέλαβαν να εκτελέσουν τα προγράμματα στη βάση του πλαισίου που η ίδια έθετε.

Με την οικονομική βοήθεια της ΥΑ οι ΜΚΟ συμμετείχαν ενεργά σε μια προσπάθεια διαχείρισης του μεταναστευτικού - προσφυγικού ζητήματος. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι παρείχαν σημαντική βοήθεια και στήριξη σε μια συγκυρία που δεν υπήρχε επαρκής ή και απουσίαζε εντελώς κάθε κρατική παρέμβαση. Ωστόσο, στο σημείο αυτό ανέκυψε μια νέα δυσκολία.

Αφενός όσοι προσήλθαν οικειοθελώς θεώρησαν ότι έχουν δικαιώματα να δράσουν αυτοβούλως, αποφασίζοντας και καθορίζοντας οι ίδιοι τον τρόπο δράσης τους. Αφετέρου μέσω των ΜΚΟ η ΥΑ έφερε στην Ελλάδα πολλά διεθνή στελέχη της, αρκετά εκ των οποίων τοποθετήθηκαν σε πολύ νευραλγικές θέσεις. Τα στελέχη όμως αυτά δεν είχαν επαρκή ενημέρωση ως προς το νομικό καθεστώς και τη γενικότερη λειτουργία των κρατικών δομών της χώρας μας. Επίσης, η εμπειρία τους προερχόταν κατά κανόνα από προηγούμενες αποστολές σε κράτη με πολύ αποδιαρθρωμένο ή και υποτυπώδη μηχανισμό, όπως κράτη της Αφρικής ή περιοχών της Ασίας. Η συνθήκη αυτή τους έδινε ευρεία περιθώρια δράσης. Ωστόσο η περίπτωση της Ελλάδος ήταν και παραμένει διαφορετική. Παρά τις ελλείψεις και τις αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού, η Ελλάδα είναι ένα κράτος με σταθερή κυβέρνηση, σαφές νομικό πλαίσιο και οργανωμένους διοικητικούς μηχανισμούς. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι η ΥΑ και οι ΜΚΟ δρουν εντός της ελληνικής επικράτειας οφείλουν να προσανατολιστούν στην υποστήριξη του κρατικού μηχανισμού και των δομών της και όχι στην υποκατάστασή τους (Συνέντευξη 8).

4.1.4 Ενίσχυση Συνεργασίας με Εκκλησία της Ελλάδος

Απαιτείται ενίσχυση της ήδη υπάρχουσας καλής συνεργασίας της ελληνική πολιτείας με την εκκλησία. Η εκκλησιά επιθυμεί και δύναται να αναλάβει περισσότερες υποχρεώσεις για το μεταναστευτικό - προσφυγικό ζήτημα.

Αναλυτικότερα, η εκκλησία της Ελλάδος με τι εμφανίσει του φαινομένου σαν έτοιμη από καιρό εκμεταλλεύτηκε τις δομές και την εμπειρία που είχε αποκομίσει με την προηγούμενη έλευση μεταναστών την δεκαετία του 1990. Κυρίως, ανέλαβε δραστηριότητες και δράσεις, οι οποίες, επικεντρώθηκαν στην διοργάνωση αποστολών στα Κέντρα Φιλοξενίας προσφέροντας γεύματα, ρούχα και υγειονομικό υλικό. Στο κάλεσμά της ανταποκρίθηκαν χιλιάδες άνθρωποι που παρά την βαθειά οικονομική κρίση κάτω από τις

συντονισμένες δράσεις της προσέφεραν πραγματικά πολύτιμες υπηρεσίες (Συνέντευξη 4). Αναλυτικότερα η εκκλησία της Ελλάδος προέβη στην :

- Παροχή νομικής βοήθειας, εκπροσώπησης και κοινωνικής στήριξης αιτούντων άσυλο (Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων/ERP).
- Ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων και διοργάνωση ημερίδων αναφορικά με θέματα ξενοφοβίας, ρατσισμού κλπ.
- Εκπροσώπηση της στις εργασίες της Εκτελεστικής Επιτροπής (Ex Com) της Διεκκλησιαστικής Επιτροπής για τους Μετανάστες στην Ευρώπη/Churches Commission for Migrants in Europe, (CCME).
- Παρακολούθηση των προκηρύξεων για χρηματοδότηση προγραμμάτων από εθνικούς, ευρωπαϊκούς ή διεθνείς φορείς και υποβολή προς έγκριση σχετικών προτάσεων για χρηματοδότηση δράσεων κάτω από την ομπρέλα της ΜΚΟ «Αποστολή» (Συνέντευξη 4, Εκκλησία της Ελλάδος, 2017).

4.1.5 Σταδιακή Απεμπλοκή Ενόπλων Δυνάμεων

Η συνδρομή των ΕΔ κρίθηκε καθοριστική και καταλυτική στο εθνικό εγχείρημα αντιμετώπισης του προσφυγικού - μεταναστευτικού ζητήματος. Ο σχεδιασμός και η εκτέλεση υλοποιήθηκε στη βάση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αλληλεγγύης προς το συνάνθρωπο που την έχει ανάγκη (Συνέντευξη 7).

Αναλυτικότερα, στην αρχική αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης οι ΕΔ κατασκεύασαν σε σύντομο χρονικό διάστημα συνολικά 50 Δομές Φιλοξενίας, 45.000 θέσεων, από τις οποίες σήμερα λειτουργούν οι 30 (5 Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα νησιά και 25 Δομές Φιλοξενίας στην Ηπειρωτική Ελλάδα). Από τους πρώτους μήνες του 2016 και μέχρι τη σταδιακή μετάβαση σε σίτιση μέσω υπηρεσιών catering, έχουν παρασκευασθεί και διατεθεί συνολικά περίπου 15.000.000 μερίδες σίτισης. Μέχρι και σήμερα διαθέτουν φρεγάτες και μεγάλο αριθμό ταχέων σκαφών, κανονιοφόρων, ναρκοθηρευτικών καθώς και παράκτιων περιπολικών του ΠΝ για την διαχείριση των μεταναστευτικών – προσφυγικών ροών. Καθημερινά, περίπου 250 στελέχη των ΕΔ υπηρετούν στα κατά τόπους εν λειτουργία ΤΟΣΚΕΔΠ και στο ΚΕΣΟΔΠ ενώ για την υγειονομική υποστήριξη των δομών διατίθενται 25 ιατροί και 18 νοσηλευτές (Συνέντευξη 7).

Ωστόσο, σταδιακά οι ΕΔ θα πρέπει να απεμπλακούν από τη διαχείριση του μεταναστευτικού - προσφυγικού δεδομένου ότι η αποστολή και το έργο τους είναι διαφορετικές. Ο ρόλος τους θα πρέπει να είναι επικουρικός και όχι πρωταγωνιστικός.

4.1.6 Ενίσχυση Συνεργασίας με Δήμους - Κοινότητες

Η δομή των κέντρων υποδοχής των νήσων χρειάζεται αναθεώρηση. Απαιτείται προσαρμογή στα νέα δεδομένα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος και την ανθρώπινη φιλοξενία των προσφύγων - μεταναστών για περιορισμένο χρόνο σεβόμενοι τις θρησκευτικές τους ιδιαιτερότητες και την κουλτούρα τους (Συνέντευξη 3).

Πραγματικά, τώρα είναι η στιγμή που οι τοπικές κοινωνίες και οι δήμαρχοι πρέπει να αποφασίσουν αν θα πρέπει να διευκολύνουν τον εκσυγχρονισμό των ΚΥΤ και την μεταφορά των μεταναστών - προσφύγων σε οργανωμένες δομές φιλοξενίας στο εσωτερικό τη χώρας ή θα καταλήξουν να έχουν αυτούς του ανθρώπους στις πλατείες και τις αυλές των σπιτιών τους όπως συνέβη το 2015 (Συνέντευξη 3).

Πλέον των παραπάνω απαιτείται οι δήμοι - κοινότητες να διευκολύνουν τις προσπάθειες της κεντρικής κυβέρνησης για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών - προσφύγων και την αποπεριθωριοποίησή τους. Η δημιουργία δυνατοτήτων για προσωρινή παραμονή σε κέντρα υποδοχής μέχρι την εξεύρεση κατοικίας καθώς και παροχή διευκολύνσεων στην εκπαίδευση, την υγεία είναι μερικά από τα ενδεικνυόμενα μέτρα.

4.2 Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Η Ελλάδα έχει έμπρακτα επιδείξει μέχρι τώρα την αποφασιστικότητα και την δέσμευση της για την υποστήριξη των Νατοϊκών δραστηριοτήτων στο Αιγαίο Πέλαγος. Έτσι παρά τη δύσκολη οικονομική συγκυρία, έχει προσφέρει λιμάνια και υποδομές των νήσων του ανατολικού Αιγαίου για την περαιτέρω διευκόλυνση της ανάπτυξης των δυνάμεων της NATO's Standing Maritime Group 2. Η δύναμη αυτή έχει αποστολή την πραγματοποίηση αναγνώρισης, παρακολούθησης και επιτήρησης των παράνομων εισόδων στο Αιγαίο Πέλαγος και την ανταλλαγή συνδέσμων και διανομής πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, ώστε να βοηθηθεί ο FRONTEX αλλά και η ελληνική και τουρκική ακτοφυλακή (Συνέντευξη 1). Ωστόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου απαιτείται να θεσμοθετηθούν πολιτικές για τις χώρες που διευκολύνουν ή σκόπιμα διοχετεύουν λαθρομετανάστες σε άλλες χώρες καθώς και η εκπόνηση ενός

συνεκτικού σχεδίου αντιμετώπισης μαζικής εισόδου προσφύγων - μεταναστών. Αναλυτικότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο απαιτείται :

4.2.1 Διαφύλαξη Ζωής- Αποστολές Διάσωσης

Τόσο η Ελλάδα, όσο και η Ευρώπη δεν μπορούν να σταθούν άπραγες, ενώσω ανθρώπινες ζωές χάνονται. Οι προσπάθειες αναζήτησης και διάσωσης πρέπει να ενισχυθούν και ο προϋπολογισμός να τριπλασιαστεί (European Commission, 2015). Όταν μια τέτοια αύξηση εφαρμοστεί, θα επεκταθεί τόσο η ικανότητα όσο και το γεωγραφικό πεδίο των ενεργειών - αποστολών έρευνας και διάσωσης. Έτσι θα δοθεί η ευκαιρία στον Frontex να επιτελέσει την διττή αποστολή του: τον συντονισμό την επιχειρησιακής συνοριακής στήριξης στα υπό πίεση κράτη-μέλη και την συμμετοχή του σε αποστολές έρευνας και διάσωσης. Παράλληλα με αυτή την αύξηση της χρηματοδότησης της ΕΕ, τα περιουσιακά στοιχεία (πλοία και αεροσκάφη) θα αναπτύσσονται από πολλά κράτη μέλη. Αυτή η ευπρόσδεκτη αλληλεγγύη θα πρέπει να ενισχυθεί όσο η μεταναστευτική - προσφυγική πίεση εξακολουθεί να υφίσταται.

4.2.2 Εξάρθρωση Δικτύων Διακίνησης Μεταναστών – Προσφύγων

Οι λαθρέμποροι - διακινητές χρησιμοποιούν μεγάλα αλιευτικά σκάφη ως «μητρικά» με σκοπό την μεταφορά τους πλησίον των ελληνικών θαλασίων συνόρων και στην συνέχεια μετεπιβίβασής τους σε φουσκωτά ή μικρά ξύλινα σκάφη με σκοπό να καλυφθεί η υπόλοιπη απόσταση προς τα νησιά προορισμού. Σε μερικές περιπτώσεις αναχωρούν κατευθείαν από τις δυτικές ακτές της Τουρκίας χρησιμοποιώντας ενοικιασμένα τζετ σκι, ειδικά όταν η απόσταση με το ελληνικό νησί είναι πολύ μικρή. Η τακτική δεν των λαθρεμπόρων - διακινητών είναι πλέον γνωστή: Μόλις αντιληφθούν ότι τους καταδιώκει ελληνικό περιπολικό σκάφος, για να γλυτώσουν αρχίζουν να πετούν τους ανθρώπους στη θάλασσα για αντιπερισπασμό - κυρίως μικρά παιδιά και μωρά - προκειμένου να αποσυντονίσουν το Ελληνικό Λιμενικό και να τους αναγκάσουν να προβούν σε επιχείρηση διάσωσης που από την διεθνή νομοθεσία επιβάλλεται να γίνεται σε αυτές τις περιπτώσεις (Συνέντευξη 3).

Τα εγκληματικά δίκτυα που εκμεταλλεύονται ευάλωτους μετανάστες πρέπει να εξαρθρωθούν, με επιχειρήσεις Κοινής Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής (ΚΠΑΑ) για τον συστηματικό εντοπισμό, καταγραφή και καταστροφή των σκαφών που χρησιμοποιούν οι λαθρέμποροι. Μια τέτοια δράση βάσει του διεθνούς δικαίου θα αποτελέσει ισχυρή απόδειξη της αποφασιστικότητας τόσο της Ελλάδας, όσο και της ΕΕ να δράσει.

4.2.3 Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου

Οι Ευρωπαίοι ιθύνοντες πρέπει να προσβλέπουν σε ένα ενιαίο καθεστώς ασύλου με ισχύ σε ολόκληρη την ΕΕ. Η Επιτροπή θα έπρεπε να ξεκινήσει μια ευρεία συζήτηση σχετικά με τα επόμενα βήματα για την ανάπτυξη του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων όπως ο κοινός κώδικας ασύλου και η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων για το άσυλο. Θα έπρεπε επιπλέον να υπάρξει επίσης μακροπρόθεσμος προβληματισμός για τη θέσπιση ενιαίας διαδικασίας απόφασης ασύλου, με στόχο την εξασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των αιτούντων άσυλο σε όλη την Ευρώπη.

4.2.4 Κοινή Διαχείριση Συνόρων

Η κλιμάκωση της δράσης στη Μεσόγειο αποκαλύπτει ότι η διαχείριση των εξωτερικών συνόρων γίνεται όλο και περισσότερο κοινή ευθύνη. Επιπροσθέτως ένα Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνοριοφυλάκων, θα αποτελούσε μια νέα προσέγγιση των λειτουργιών της ακτοφυλακής στην ΕΕ, εξετάζοντας πρωτοβουλίες όπως τη κατανομή των κεφαλαίων, τις κοινές ασκήσεις και τη εύλογη χρήση των πόρων, καθώς και η δυνατότητα μετάβασης προς μία Ευρωπαϊκή Ακτοφυλακή.

4.2.5 Μετεγκατάσταση (Relocation) Προσφύγων και Μεταναστών

Ως «μετεγκατάσταση» νοείται η κατανομή μεταξύ των κρατών μελών προσώπων που έχουν σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας. Η διαδικασία διανομής πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά, ποσοτικοποιήσιμα και επαληθεύσιμα κριτήρια που αντικατοπτρίζουν την ικανότητα των κρατών μελών να απορροφούν και να ενσωματώνουν τους πρόσφυγες, με κατάλληλους συντελεστές στάθμισης που αντικατοπτρίζουν τη σχετική σημασία αυτών των κριτηρίων. Προτείνονται να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω κριτήρια:

- Το μέγεθος του πληθυσμού (40%), όπως αντικατοπτρίζει την ικανότητα απορρόφησης ορισμένων προσφύγων.
- Το συνολικό ΑΕΠ (40%), δεδομένου ότι αντικατοπτρίζει τον απόλυτο πλούτο μιας χώρας και είναι επομένως ενδεικτικό της ικανότητας μιας οικονομίας να απορροφά και να ενσωματώνει τους πρόσφυγες.
- Τον μέσο αριθμό των αυθόρμητων αιτήσεων ασύλου και τον αριθμό των επανεγκατεστημένων προσφύγων ανά 1 εκατομμύριο κατοίκους κατά την περίοδο 2010-

2014 (10%), δεδομένου ότι αντικατοπτρίζει τις προσπάθειες των κρατών μελών στο πρόσφατο παρελθόν.

- Το ποσοστό ανεργίας (10%) ως δείκτης που αντικατοπτρίζει την ικανότητα ενσωμάτωσης των προσφύγων.

4.2.6 Επαναεισοδοχή Μεταναστών - Προσφύγων

Η επαναεισοδοχή αφορά στην αποδοχή παράνομων μεταναστών που επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους ή στη χώρα από την οποία εισήλθαν στην Ελλάδα. Η επαναεισοδοχή ρυθμίζεται στη βάση των αντίστοιχων διμερών συμφωνιών ή συμφωνιών αστυνομικής συνεργασίας. Συμφωνίες Επαναεισοδοχής έχουν υπογραφεί μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας (2013),(2016), ΕΕ και Αλβανίας (2005) και ΕΕ και ΠΓΔΜ (2007) - καθώς δεν αποτελούν χώρες κ-μ της ΕΕ - και Συμφωνία για τη Διασυνοριακή Αστυνομική Συνεργασία μεταξύ Ελλάδας - Βουλγαρίας (2010).

5 Συμπεράσματα

Η μεταναστευτική - προσφυγική κρίση βρήκε την ΕΕ απροετοίμαστη και κυρίως απρόθυμη να υπερασπιστεί τις αρχές της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας που την διέπουν. Από την άλλη, η Ελλάδα, μια χώρα μικρή, στην άκρη της Ευρώπης επί της ουσίας χρεοκοπημένη, με έντονη την παρουσία του ΔΝΤ, την κομματική αντιπαλότητα στα ύψη και εν μέσω δημοψηφισμάτων, ανέλαβε να επωμιστεί ευρωπαϊκά βάρη χωρίς κανένα βαθμό ελιγμού. Δυστυχώς, η Ελλάδα παρά την επίδειξη καλής διάθεσης συνεργασίας με την ΕΕ και την φιλική στάση έναντι των μεταναστών - προσφύγων φάνηκε αδύναμη στην διαχείριση του όλου προβλήματος.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εργασίας, η συνεχώς αυξανόμενη ροή των μεταναστών - προσφύγων εγκυμονεί κινδύνους για την ελληνική κοινωνία. Οι σημαντικότεροι από αυτούς αφορούν στην σταδιακή υπονόμηση της εθνικής και κοινωνικής συνοχής καθώς και σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας. Η διάρρηξη του εθνικού κράτους σε συνδυασμό με την υπογεννητικότητα δημιουργούν αλλοιώσεις στην δημογραφική και εθνολογική της βάση. Επιπρόσθετα, η εισαγωγή έντονων εθνοπολιτικών και εθνοπολιτιστικών στοιχείων σε συνδυασμό με την έλλειψη απορροφητικότητας από την ελληνική κοινωνία δημιουργούν στρεβλώσεις στη γλώσσα, στην κουλτούρα καθώς και στα ήθη και έθιμα της. Επιπλέον, άμεσα συνυφασμένο με θέματα ασφαλείας είναι και το κλίμα ανασφάλειας που διαμορφώνεται κάτω από την πίεση των μαζικών μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών που δέχεται μια χώρα σε μικρό χρονικό διάστημα, όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδος. Η οικονομική κρίση που διέπει την χώρα μας επέδρασε καταλυτικά στην ανάπτυξη του αισθήματος ξеноφοβίας και ρατσισμού. Με την μορφή και την έκταση που έχει πάρει η φτώχεια στη χώρα μας, εμφανίζονται αρκετά κοινωνικά και ατομικά προβλήματα με τον αριθμό των Ελλήνων που δεν επιθυμούν την παρουσία τους να αυξάνεται και να εκφράζεται μέσα από ακραίες συμπεριφορές. Εκείνο όμως που κάνει τα πράγματα ακόμα χειρότερα είναι η όλη κατάσταση να καταστεί μη διαχειρίσιμη και οι κοινωνικές και πολιτικές δομές του κράτους να μην εναρμονιστούν με την σύγχρονη πραγματικότητα. Πέρα των παραπάνω κινδύνων που αφορούν στην εσωτερική ασφάλεια και στην κοινωνική και εθνική συνοχή δεν θα πρέπει να αποκλειστεί και η πιθανότητα εκμετάλλευσης των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών από τρομοκρατικές ομάδες (κυρίως το «Ισλαμικό Κράτος» στο Ιράκ και «Al Sham» - ISIS ή DAESH) για αποστολή τρομοκρατών μαχητών στην ΕΕ με σκοπό να ενεργοποιήσουν τοπικούς πυρήνες τρομοκρατίας, να ριζοσπαστικοποιήσουν μέλη

θρησκευτικών κοινοτήτων με κοινές ρίζες ή ακόμη να οργανώσουν και να εκτελέσουν απευθείας τρομοκρατικές επιθέσεις σε χώρες που θεωρούνται στόχοι. Τέλος, η τρομοκρατία και το διεθνές οργανωμένο – Trafficking, οι λεγόμενες ασύμμετρες απειλές αποτελούν περιορισμένο κίνδυνο για τη χώρα μας.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις η Ευρώπη είναι και θα παραμείνει πόλος έλξης προσφύγων - μεταναστών παρά τις αντιδράσεις των κρατών μελών της. Η ροή των μεταναστών - προσφύγων θα ενισχύεται - σε συχνότητα και ένταση - από τη μεγάλη τεχνολογική πρόοδο στους τομείς των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών που κατήργησαν τα γεωγραφικά σύνορα των μεταξύ άλλοτε «κλειστών» Εθνών - Κρατών. Επιπρόσθετα, ευνοϊκό περιβάλλον για την αύξηση μεταναστευτικών ροών αποτελεί η συνεχιζόμενη ρευστότητα στο υπάρχον γεωπολιτικό σύστημα όπως αυτή εκφράζεται από τις συνεχιζόμενες πολεμικές εθνοτικές και θρησκευτικές συγκρούσεις. Η μαζική έξοδος πληθυσμών από τη Μ.Ανατολή και τις χώρες της Β. Αφρικής, καθώς επίσης και από τη Ν. και υποσαχάρεια Αφρική προς την Ευρώπη θα συνεχίσει να είναι μέσο - μακροπρόθεσμα, μια σοβαρή/κύρια πρόκληση για την ασφάλεια των χωρών προέλευσης καθώς επίσης και για τις χώρες διέλευσης και τελικού προορισμού.

Δυστυχώς σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις δεν υπάρχει πιθανότητα επιστροφής των μεταναστών - προσφύγων πίσω στις χώρες προέλευσης τους, αφού δεν εκλείπουν οι παράγοντες που οδήγησαν στην μετανάστευση. Επιπλέον η αποτροπή του Frontex και του NATO δεν έχει αποφέρει πολλά στην επίλυση του περιορισμού των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών από την Τουρκία. Το μόνο όφελος αποτροπής που μπορούμε να περιμένουμε είναι αυτό από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, οι οποίες όμως αφαιρούν ζωές από τους απελπισμένους αυτούς ανθρώπους (Συνέντευξη 3).

Το φαινόμενο της αθρόας εισροής μεταναστών - προσφύγων θα πρέπει να το εξετάσουμε με τη δέουσα προσοχή και ρεαλισμό. Η ιδεοληψία που αναπτύσσεται και συνεχώς τροφοδοτείται περί οικονομικών κινδύνων, εγκληματικότητας, εθνικών αλλοιώσεων κλπ. πρέπει να κατευθύνεται σε πραγματική εξάλειψη των αιτίων που τους προκαλούν που δεν είναι βέβαια η «εξαφάνιση» των μεταναστών, αλλά των στοιχείων εκείνων που οι κοινωνίες των χωρών υποδοχής τροφοδοτούν για να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον κοινωνικής απομόνωσης, οικονομικής εκμετάλλευσης, πολιτισμικών διαφορών και έντονης ξеноφοβίας και ρατσισμού. Η συμμετοχή των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα, η οποία στην Ελλάδα έχει έντονα ανελκτική πορεία τα τελευταία χρόνια, είναι ένα θέμα που απαιτεί σοβαρή επιστημονική ανάλυση προς αποφυγή λανθασμένων συμπερασμάτων. Η

άποψη που θέλει τους μετανάστες - πρόσφυγες να αποτελούν κίνδυνο για την κοινωνία ενδεχομένως να δυσκολέψει την συνολική αντιμετώπιση του προβλήματος και να τροφοδοτήσει αρνητικά όλες τις προσπάθειες του επίσημου κράτους.

Τέλος, η μετανάστευση αποτελεί παγκόσμιο κοινωνικό ζήτημα που απαιτεί τη διακρατική συνεργασία για την αντιμετώπισή του. Επί της ουσίας πρόκειται για ένα πρόβλημα που στην διαχείρισή του απαιτεί περισσότερη «Ευρώπη». Η συνεργασία του επίσημου κράτους με τους διεθνείς οργανισμούς και την ΕΕ κρίνεται επιβεβλημένη. Ωστόσο, αυτό που απουσιάζει ακόμα σήμερα και αποτελεί θέμα υψίστης προτεραιότητας είναι η εκπόνηση ενός βιώσιμου σχεδίου, ενός σχεδίου εθνικής μεταναστευτικής πολιτικής που θα εδράζεται σε σύγχρονες λειτουργικές αρχές και θα αφορούν τόσο στην διαχείριση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών στο εξωτερικό όσο και στον έλεγχο της επικράτειας στο εσωτερικό, αλλά και στην ομαλή ενσωμάτωση των νομίμων πολιτών τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία.

6 Κατάλογος Πηγών

Ελληνική Βιβλιογραφία

ΑΠΕ. (2015, 10 29). Το «κύμα» προσφύγων απειλεί την εσωτερική ασφάλεια. *Ταχυδρόμος*.

Βοσκόπουλος. (n.d.). Η άνοδος της ακροδεξιάς στην Ευρώπη. *Ελεύθερη Ζώνη*.

Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής. (2013). *Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών.

Δεμέτης, Χ. (2017). Χάρτης: Η μαύρη άνοδος της ακροδεξιάς σε Ελλάδα και Ευρώπη. *news247.gr*.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ. (2013, 3 14). *Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Schengen Information System) - S.I.S.* Ανάκτηση από Ελληνική Αστυνομία: http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27.%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=

Εκκλησία της Ελλάδος. (2017, 09). *ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ*-. Ανάκτηση από Εκκλησία της Ελλάδος: http://www.kspm-erp.com/wp-content/uploads/2018/01/0.-kspm_2016_2017.pdf

Ελληνική Αστυνομία. (2018, 07 20). *Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης 2018*. Ανάκτηση από <http://www.astynomia.gr>: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=78538&Itemid=73&lang=

- Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2018). *ΕΛΣΤΑΤ*. Αθήνα: ΕΛΣΤΑΤ.
- Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών. (1998). *Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελληνική Αγορά Εργασίας*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Έμκε - Πουλοπούλου, Ή. (2007). *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018, Φεβ 19). *Εσωτερική ασφάλεια: Η ΕΕ χρειάζεται καλύτερα μέσα για την καταπολέμηση του εγκλήματος, της τρομοκρατίας και του εξτρεμισμού*. Ανάκτηση από European Commission Press Release Database: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1453_el.htm
- Ζαραβέλη, Β., & Νασρουντίν, Ν. (2018). *Η ιστορία του τζαμιού στην Αθήνα*. Ανάκτηση από <http://solomon.gr>: <http://solomon.gr/project/h-istoria-tou-tzamiou-sthn-athina/>
- Θεοφιλόπουλος, Α. (2014). *Μεταναστευτική Πολιτική και Άνοδος της Ακροδεξιάς. Κοινωνική Πολιτική την Εποχή της Κρίσης: Στο Σταυροδρόμι των Επιλογών*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- ΚΑΠΑ Research. (2016). *Έρευνα στους Πρόσφυγες της Αττικής*. Αθήνα: ΚΑΠΑ Research.
- Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων. (2018). *Εβδομαδιαία Έκθεση επιδημιολογικής επιτήρησης σε σημεία φροντίδας υγείας προσφύγων/μεταναστών*. Αθήνα: ΚΕΕΛΠΝΟ.
- Κόντης, Α., & Τσαρδανίδης, Χ. (2005). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Δομή και Προκλήσεις της Παγκόσμιας Οικονομίας*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λάγγαρης, Π. (2007). *Μετανάστευση και Οργανωμένο Έγκλημα*. Αθήνα: ΕΛ.Ε.Σ.ΜΕ.
- Λουτράδης, Χ. (2015, 08 17). *Ο ρόλος της Τουρκίας στο μεταναστευτικό ζήτημα*. *huffingtonpost*.
- Μάζης, Ι. (2012). *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος στη Μ. Ανατολή*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Μαστρογεωργίου, Γ. (2016). *Τρομοκρατία και Προσφυγικό: Υπάρχει σχέση; Η περίπτωση της Ευρώπης*. *Protagon.gr*.
- Μαυρή, Ι. (2009). *Πραγματική συμμετοχή και αποχή στις Ευρωεκλογές*. Αθήνα: Public Issue.
- Μπαγκάβος, Χ., & Παπαδοπούλου, Δ. (2003). *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*. Αθήνα: ΙΝΕ.
- Μπασκάκης, Γ. (2017). *Ερευνώντας το φαινόμενο της ξενοφοβίας*. *Εφημερίδα των Συντακτών*.

Μπούκα, Χ. (2016). *Ανίχνευση Τρόμου Ηρεμίας με τη βοήθεια Κινητού Τηλεφώνου*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ηλεκτρονικής και Υπολογιστών. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Παπαδοπούλου, Ι. (2017, Σεπτέμβριος). *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*. Ανάκτηση από <https://www.auth.gr/>: <https://www.auth.gr/>

Πρίφτη, Κ. (2016). Πόσο στοιχίζει στην ελληνική οικονομία η προσφυγική κρίση. *huffingtonpost.gr*.

Ραχανιώτης, Ν. (2015, 12 7). *Εισαγωγή στις Μεθόδους και τα Συστήματα Αναλύσεων*. Ανάκτηση από ΠΜΣ «Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων»: <https://eclass.uop.gr/modules/units/?course=PEDIS280&id=2217>

Ραχανιώτης, Ν. (2015, 12 7). *Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Παγκόσμιες Προκλήσεις και Συστήματα Αναλύσεων*. Ανάκτηση από Εισαγωγή στις Μεθόδους και στα Συστήματα Αναλύσεων: <https://eclass.uop.gr/modules/units/?course=PEDIS280&id=2217>

Ροντιέ, Κ. (2016). *ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ και ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς, (μτφρ. Νίκος Κούρκουλος)*. Αθήνα: Εικοστού Πρώτου.

Σαλβάνου, Α. (2016). *Από τα 3 Σημεία του Ορίζοντα*. Αθήνα: FAIREAD.

Σταμπουλής, Α. (2008). Εθνικές Επάλξεις. *Σύγχρονες Απειλές και Εθνική Άμυνα*, 56-58.

Τράπεζα της Ελλάδος. (2016). *Έκθεση για το Οικονομικό Κόστος Προσφυγικού*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τρουμπέτα, Σ. (2012). Το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα. Αθήνα: Παπαζήση.

Τσεβρένης, Β. Κ. (2016). Η Ευρώπη και η Ελλάδα ενώπιον του Προσφυγικού Προβλήματος. Αθήνα: Πληθώρα.

Υπουργείο Εσωτερικών. (2014). *Αποτελέσματα Ευρωεκλογών*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Ahlrichs, C., Sama, A., Lawo, M., Cabestany, J., Rodriguez-Martin, D., Perez-Lopez, C., Laiqhin, G. (2016, 01 5). Detecting freezing of gait with a tri-axial accelerometer in Parkinson's disease patients. *Medical & Biological Engineering & Computing*, σσ. 223-233.

ALCO. (2018, 1 18). Δημοσκόπηση Πρόθεση Ψήφου. Αθήνα.

Ali, K. M. (1996). Challenges to the Organization of Muslim Communities in Western Europe. Peters.

Avramouli, A., Theocharopoulou, G., & Vlamos, P. (2015, 12 10). Detection of Oxidative Stress in Neurodegenerative Diseases. *International Symposium on Signal Processing and Information Technology (ISSPIT)*. Abu Dhabi: IEEE. Ανάκτηση 02 01, 2016

Cioran, E. M. (1970). *The Fall into Time*. Chicago: Quadrangle.

Cryer, J. (2017, 08 30). *Image analysis and comparison*. Ανάκτηση 07 22, 2017, από <https://github.com/Huddle/Resemble.js/>

European Commission. (2015). *A European Agenda on Migration*. Brussels: European Union.

European Medicines Agency. (2010). *European Medicines Agency*. Ανάκτηση 10 2, 2017, από http://www.ema.europa.eu/docs/el_EL/document_library/EPAR_-_Summary_for_the_public/human/000134/WC500029246.pdf

European Union. (2017). Serious and Organised Crime Threat Assessment. Hague: Europol.

Europol. (2016). Changes in Modus Operandi of Islamic State (IS) Revisited. Hague: Europol Public Information.

Frontex. (2018, 7 23). *Operation Poseidon (Greece)*. Ανάκτηση από Frontex European Border and Coast Guard Agency: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/main-operations/operation-poseidon-greece/>

Goetz, C., Nutt, J., & Stebbins, G. (2008, 11 21). The Unified Dyskinesia Rating Scale: Presentation and clinimetric profile. *Movement Disorders*, σσ. 2398-2403.

Goetzcg, & Poewe, R. (2004, 11 26). Modified Hoehn and Yahr Scale. *Movement Disorders*, 19(9), 1020-1028.

Green, N. L. (2010). *Οι Δρόμοι της Μετανάστευσης*. Αθήνα: Σαββάλας.

Hainsworth, P. (2008). *The Extreme Right in Western Europe*. London: Routledge.

Heywood. (2007). *Πολιτικές Ιδεολογίες*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Institute of Risk Management. (2018, 8 2). *Institute of Risk Management*. Ανάκτηση από A Risk Practitioners Guide to ISO31000:2018: <https://www.theirm.org/media/3513119/IRM-Report-ISO-31000-2018-v3.pdf>

ISO. (2018, 8 3). *Online Browsing Platform*. Ανάκτηση από ISO/Guide: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>

Joint Europol-INTERPOL Report. (2016). *MIGRANT SMUGGLING NETWORKS*. Hague: Europol - Interpol.

Kalsonpittsburgh, S. (2013, Mar 17). *Pittsburgh Post-Gazette*. (University of Pittsburgh) Ανάκτηση Oct 17, 5, από <http://www.post-gazette.com/science/2013/03/17/A-return-to-normalcy-for-Shadyside-chef-Toni-Pais/stories/201303170221>

Kasatkin, P. I., & Avatkov, V. A. (2014). The soft power of migration - A hard task for the European union. *Defense & Security Analysis*, 311-322.

Koschut, Σ. (2014). Emotional (Security) Communities: The Significance of Emotion Norms in Inter-Allied Conflict Management. *Review of International Studies*, 533-58.

Lemoyne, R., Mastroianni, T., Cozza, M., Coroian, C., & Grundfest, W. (2010). Implementation of an iPhone for characterizing Parkinson's disease tremor through a wireless accelerometer application. *Biomedical Engineering IDP UCLA*. Los Angeles: US National Library of Medicine.

Little, M. (2008, 06 26). *UCI Machine Learning Repository Parkinsons Data Set*. Ανάκτηση 10 1, 2017, από <https://archive.ics.uci.edu/ml/datasets/Parkinsons>

MedBroadcast. (2017). Duodopa (levodopa - carbidopa intestinal gel). Toronto: MediResource Inc.

Migration and Home Affairs. (2015, 5 15). *Eurosur*. Ανάκτηση από [ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/eurosur_en)

Robbins, T., & Cools, R. (2014, 04 15). Cognitive deficits in Parkinson's disease: a cognitive neuroscience perspective. *Movement Disorders*, σσ. 597-607.

Schmid-Drüner, M. (2018, 5). *Μεταναστευτική πολιτική*. Ανάκτηση από Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7>

Sheldon, M. (2013, 03 20). A Physical Achievement Record. *The Journal of Health and Physical Education*, σσ. 30-60.

Siderowf, A., McDermott, M., Kieburtz, K., Blindauer, K., Plumb, S., & Shoulson, I. (2002, 07 17). Test-retest reliability of the unified Parkinson's disease rating scale in patients with early Parkinson's disease: results from a multicenter clinical trial. *Movement Disorder Society*, σσ. 758-763.

Tal, A. D., & Emmanuelle, B. (2016). Schengen area shaken: the impact of immigration-related threat perceptions on the European security community. *Journal of International Relations and Development*.

Tomlinson, C., Stowe, R., Smitaa, P., Rick, C., Gray, R., & Clarke, C. (2010, 11 10). Systematic review of levodopa dose equivalency reporting in Parkinson's disease. *Movement Disorders*, σσ. 2649-2653.

World Health Organization. (2011). *Health: New horizons for health through mobile technologies*. Switzerland: World Health Organization.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη 1: Αντιπλοίαρχος Χρήστος Παπακωνσταντίνος Λιμενικό Σώμα, Επιτελής Διεύθυνσης Αντιπληροφοριών ΓΕΕΘΑ, Αθήνα, 02 Μαΐου 2018.

Συνέντευξη 2: Αντιστράτηγος Ζαχαρούλα Τσιριγώτη, Γενικός Επιθεωρητής Αστυνομίας Αλλοδαπών και Προστασίας Συνόρων, Αθήνα 17 Ιουλίου 2018.

Συνέντευξη 3: Ηλιόπουλος Ανδρέας, Διευθυντής Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, Αθήνα, 20 Ιουλίου 2018).

Συνέντευξη 4: Αιδεσιμολογίατος Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Χαβάτζας, Γενικός Διευθυντής Γενικού Φιλόπτωχου Ταμείου Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, 25 Ιουλίου 2018).

Συνέντευξη 5: Γιώργιος Τσιούμπος, Εκπρόσωπος Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης Αττικού Άλσους, Αθήνα 27 Ιουλίου 2018.

Συνέντευξη 6: Νικόλαος Κουκουλιάς, Διοικητής Δομής Φιλοξενίας Αττικού Άλσους, Αθήνα 27 Ιουλίου 2018.

Συνέντευξη 7: Υποστράτηγος Χρήστος Πουλιανίτης, Υποδιευθυντής Κλάδου Επιχειρήσεων, Αθήνα, 03 Σεπτεμβρίου 2018.

Συνέντευξη 8: Όθωνας Ψάλτουγλου, Νομικός Σύμβουλος ΜΚΟ «Αλληλεγγύη - Solidarity Now», Αθήνα, 10 Σεπτεμβρίου 2018.

Συνέντευξη 9: Αντισυνταγματάρχης Νικόλαος Χαραλαμπίδης, Επιτελής Ασφαλείας Κλάδου Στρατιωτικών Πληροφοριών και Ασφάλειας ΓΕΕΘΑ, Αθήνα, 16 Σεπτεμβρίου 2018).

Συνέντευξη 10: Πλοίαρχος Καλογερίδης Κωνσταντίνος ΠΝ, Τμηματάρχης Ασύμμετρων Απειλών Κλάδου Στρατιωτικών Πληροφοριών και Ασφάλειας ΓΕΕΘΑ, Αθήνα, 20 Σεπτεμβρίου 2018.